

מא א ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה א ויהוה מסוף תרתינן שנין ופרעה

לקט בהיר

רש"י

א) כדי לחזק פירושו שפי' לעיל שניתוסף לו ב' שנים, אמר, שפי' קץ סוף, ולא שייך סוף וקץ רק בדבר שיש לו התחלה ויש לו גבול, א"כ ניתנה לו ב' שנים מומן מסויים, ומביא ראיה מאונק' שדבריו ברור מללו "מסוף", אבל לשון הכתוב נוכל לעשות להרבה דרכים, נוכל לומר שהמ"ם מיסוד והוא מלשון מקצה, כלומר חלק ממנו, ונוכל לומר שהוא מלשון קצה שפירושו סוף גבולו קודם שכלה, וזו יכול להיות בין בתחלתו בין בסופו קצהו הראשון או קצהו האחרון, גם לא חטעה מלשון קלמתי בחיי מלשון מילואם וזערי, וגמר אומר וכלל כ"ל לשון קץ פי' כל מקום שהוא אם אין ה"א בסוף המיצה ואין מ"ם בתחלתה או אפילו יש בו והוא רק שימוש והקו"ף נקוד צליר"י פירושו סוף, והגם שתמלא שאין המתרגם מרגום כן, לפי שצרכו מקומות האונקלוס מפרש הענין לא המיצה, ופירושו המיצה מסוף כמו שאמר כאן (רא"ם), ובעל ש"ח דן ג"ש

אור החיים

חא) א. ויהי מקץ. ועם אומרו לשון זערי. כי עתה יתחיל לסובב סיבת גלות מצרים"י. והגם שהגלות כבר נגזרה גזירתו משנים קדמוניות, הלא אמרו רבותינו כי לא נגזר שיהיה צמלרים שהוא כור הצחל, וכמו שכתבו התוספות במסכת שבת (י"ג), וכמו שכתב הראב"ד (פ"ו הל' תשובה) כי המלרים הוסיפו לזערי יותר ממה שאמר הכתוב ועבדום וענו וגו'. עוד אמר לשון זערי ללד בשורת רעב כי הקצ"ה כביכול לו זר צלרת עולמו, ולא ולמד ממה שדרשו ז"ל (מגילה י"ג) בפסוק (שמות י"ד כ') ולא קרב זה אל זה וגו'. עוד ירמו לזערו של אותו לדיק שנחשב עד ששלמו ב' שנים אחר חלומו של שר המשקים כי אז היה לו ללחח כאומרו ז"ל (צ"ר פ"ט) וז"ל בשביל שאמר כי אם זכרתי והזכרתי ניתוספו ב' שנים, הרי שהוסיפו לו ב' שנים בלערי, ותמלא שאמרו ז"ל (שם) ויהי מקץ קץ שם לחושף. ולפי זה יכוין על זה הדרך ויהי מסיבת קץ שהוא ילר הרע שנקרא קץ כל צער והוא סיבתו לזערו של לדיק שנחיים ימים. וזוה הרוחני גם כן תחילת זה החשבון של שנחיים שהוא לחלומו של שר המשקים שהיה זמן זכירת יוסף לעובה, ועם ב' שנים בשביל שאמר זכרתי והזכרתי כנגד כל זכירה מנע ה' זכרונו

אור בהיר

א) בשעה שהתחיל יוסף לעלות לגולה, שער שהיה עמד לא היה יכול למשוך אליו כלל ישראל. (ב) הגם שהם אזה"ע. (ג) הרי שהיה לו זערי לישב עם, הגם שהיה שר בית הסוהר, והראיה שחז"ל קראו אותו חשך. (ד) שהסיתו לנטות צער המשקים. (ה) פי' שנחיים במכוון, לא פחות ולא יותר. (ו) והוא ליל ראש השנה. (ז) פירושו כמה שהקדים חיצת פרעה והוסיף לו הוא"ו הראה בזה שרצה לחברו את חיצת פרעה למה שלמעלה לשה"מ, ובדרך ב' ראה לחברו לחיצת שנחיים ימים. (ח) ולזה הקדים חיצת ופרעה

חלם והא קאן
מן נהרא סלק
למחזי ופפז
באחזיה: ג
אחרנין סלקון

הוא: על היא
יארורים" חן
יארורים יארורי
ומשקה אותה
צמלרים חדיר
זה עקרו של
גדולת הנכר ו
סימן הוא לימי
שלין עין צריה
מריש"ק בלע"י

שינוי נוסחאות - עשויין.
בפתרונו, שהא ב' (רא"ם): ד) ו
ולמחיים, ומקום ז
אפשר שיגדל אחר

הוא שלם בדק
דברים שלא ית
זה יגיד כי אי
ורוחות יתעללו

ב. מן היאור
שצט
העולה ואח"כ
כי כל היותן ה
ואחר כך המתי
שצט פרות ט
הפרות עברו

שרצה להדגישו.

חֲלָם וְהָאָהָרָה עִמָּךְ עַל־הַיָּאָר: ב וְהָנָה מִן הַיָּאָר עֵלְתָּ שִׁבְעַת פְּרוֹת יָפוֹת מֵרֵאָה וּבְרִיאַת בְּשָׂר וְתִרְעִינָה בְּאָחוּ: ג וְהָנָה שִׁבְעַת פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֲלֹת אַחֲרֵיהֶן מִן

חלם והארה קאם על גהרא: ב והא מן גהרא סלקון שבע תורן שפירן למחזי ופפוימן בשור ורעון באחווה: ג והא שבע תורן אחרננו סלקון בתריהון מן גהרא

שנין ופרעה

לשון קז סוף

ין הכתוב נוכל f. מלשון קלה מעטה מלשון המינה ואין עם מרגום קן, ש"ח דן ג"ש

נח באומרו שחלמו שר החלום יגיד

ת הכודעה או ויחלום זשן שספר זים לענינו ונה בזה כי חלומו עשה בעל כורחו ד ולא זכר הוא חולם ד וגו' ושם יין לומר כי ים זה חלם ולא שכת. זגס פרעה לוס"י לזד גיש כי אין זלח חלום, זני החלום בחלום כי

ג) הרי קיס. (ד) הוא"ו הראה מיצת ופרעה

רש"י

לקח בהיר

מעלמו ודמה דברי הרא"ם, וצמחילה שכל דבריו אינם מיצנים (בד"א): ב כי סחם יאור היא חפירה שנעשה על ידי בני אדם לרוך המים צמוכו, משא"כ נהר סחם נקרא מרזח המים היוצא ממקור האדמה דרך טבעי, ואם היה אומר עומד על יאור בלי ה"א היה פירושו איזה יאור בלי נודע שמו, אבל מאומרו היאור הידועה אין זה כי אם הנילוס כי יחיד הוא בזה שנקרא יאור הגס שהוא נהר, אבל בספר יחזקאל שאמר כמה פעמים על נהר מדקל יאור, אין קפידא, שהכתוב מפרש ומודיע שהמדובר הוא מנהר מדקל (ג"א): ג פי' נוחים זה לזה בפנים שמחות באחיה וריעות, ואמר זאת כי בפטרון יוסף חסר זאת, כי נכלל הוא בפטרון, שהא בזה חלום, הרעב כדי לשמור ממנו, והשבע כדי להכין (רא"ם): ד אלל הנהר נמלאו מקומות נמוכים שמימי הנהר נמשכים לשם, ומחמת הליחות והרטובות גדלים בו קנים ולמחים, ומקום זה נקרא אחו, וכמו שאמר הכתוב באיוב ישגח אחו בלי מים, פירושו וכי אפשר שיגדל אחו במקום שאין מים, הלא כל גידולו מרטיבות ומליחות, והשמייעו רש"י כאן שהכתוב קרא לאגס אחו מפני

הוא: על היאור. כל שאר נהרות אינם קרוין יאורים חוץ מנילוס, מפני שכל הארץ עשויה יאורים יאורים בידי אדם ונילוס עולה בתוכם ומשקה אותה* (סוטה י"ג), לפי שאין גשמים יורדין במלרים תדיר כשאר ארצות: (ב) (מן היאור עלת. זה עקרו של חלום לפי ששביעתן ורטיבתן מתוך גדולת הנהר ומתוך יבשותו (ב"ב): יפות מראה. סימן הוא לימי שבע שהבריות נראות יפות זו לזו שאין עין צריכה לרה בחזרתה (ב"ב): באחו. באגס, מריש"ק בלע"ז, כמו (איוב ח' י"ח) ישגח אחו:

שינוי נוסחאות עשויין. אוחס ואין נשמים.

אור החיים

נמלאו, לזה אמר מן היאור עולות שבע פרות" לומר שממנו נמלאו, ומזה הרגיש גם כן כי הוא חולם חלום וכמו שפירשתי בפסוק (א') ופרעה חולם. ועם שהראוהו מראה זה להגיד כי מהיאור עלמו יתהו צ' הדמיונות, והוא שפטר יוסף שהם שבע שני שבע ושבע שני רעב ושניהם הם מתחיים מהיאור עלמו אם יעלה או לא יעלה ולזה ראה בחלום כי הפרות הויתן היתה מהיאור: ג. עולות אחריהן מן היאור. פירוש על אופן שכתבנו שכל מליחות מן היאור היה. והגם שלא אמר מן היאור עולות כמו שאמר צראשונות סמך על אומרו תיצת אחריהן שהוא

הוא שלם בדעתו להבחין דבר עד שישכיל לדעת דברים שלא יתכן היות בהקין וירגיש כי הוא חולם זה יגיד כי אין חלומו בלבול הדעת וערעוב השכל ורוחות יתעללו בו אלא מודיעים אותו עליונים למעלה עתידות:

ב. מן היאור עולות וגו'. היה לו לומר עולות שבע פרות מן היאור כי מן הראוי חכיר העולה ואח"כ מקום עולה משם. ואולי שיכוין לומר כי כל הויתן היתה מן היאור. ולזה הקדים המהוה ואחר כך המתהוה ממנו, ולזה אם היה אומר והנה שבע פרות עולות מן היאור יהיה הכשמע כי הפרות עברו דרך היאור ועלו ממנו ולא מהיאור

אור בהיר

שרצה להדגישו. (ב) ולזה הקדים תיצת מן היאור להדגיש לעורר שיש בו כוונה עמוקה. (א) תיצת אחריהן מיותר, שמסדר הדברים נראה שפרות הרעות עלו אחר הטובות.

אונקלוס

תקנה בראשית מא מקץ

הַיָּאֵר רַעוּת מְרֵאָה וְדַקוּת בְּשָׂר
 וְתַעֲמִדְנָה אֶצֶל הַפְּרוּת עַל־שֵׁפֶת
 הַיָּאֵר: וְתֵאכְלֶנָּה הַפְּרוּת רַעוּת
 הַמְרֵאָה וְדַקַּת הַבְּשָׂר אֶת שֵׁבַע
 הַפְּרוּת יִפֹּת הַמְרֵאָה וְהַבְּרִיאַת וַיִּיקֶץ
 פְּרַעְיָה: וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֵם שְׁנֵית וְהִנֵּה
 שֵׁבַע שְׁבָלִים עֹלוֹת בְּקִנְיָה אֶחָד
 בְּרִיאוֹת וְטָבוֹת: וְהִנֵּה שֵׁבַע
 שְׁבָלִים דַּקוּת וְשְׂדוּפֹת קָדִים

בישן למחזי וחסירו בשר וקמן
 לקבליהון דתורן על ביה נהרא:
 ד ואכלן תורתא בישן למחזי
 וחסירו בשר ית שבע תורתא
 שפירו למחזי ופטימתא ואתער
 פרעה: ודמוך וכלם תנינות
 והא שבע שבליא סלקו בקניא
 חד פטימן ופכו: והא שבע
 שבליא קמו ושקופן קדום צמחו

בתריהון: ז וב
 לקמתא ית ע
 פטימתא ומקמתא
 והא חלמא: ח
 ומפרפא רוחה ו
 כל חרשי מצו
 חכמתא ואשתע
 ית חלמה ולית

(ז) הבריאות. ש
 והנה (שלא) חלום
 (ח) ותפעם רו
 מקשקשת בחוכו
 (ט) וזלל צ' א' ותחפני
 פעימות"י שכתח
 (י) חרשמו. הנו
 בעלמות (מח), טימו
 (אבלת י"י ז) צית ש
 ואין פותר אותנו

הלילה וישן שנית כדי ל
 הכתוב דבר זה, לזה א
 ותפעם ואמר שהאונקל
 האונקלוס לתרגמו כן,
 שהפעמון מקשקש מת
 עזמו לדבר אחר, משא'
 על צ' פעימות (ג"א),
 רבים כזה (רא"ם), ומ
 ולא היה מה שהיה (ב)

כסדר הראשון ז
 ז. וייקץ וגוי וי
 השכליו
 חולם והיה חושב ש
 והכרו בלא בלבול"י

יא) עין רש"י פי' והו

רש"י

לקט בהיר

(ג) ודקות בשר. עיני"י ש"ה * בלע"ז, לשון דק:
 (ד) ותאכלנה. סימן שתהא כל שמחת השבע
 נשכחת"י בימי הרעב: (ה) בקנה אחד. עוד"ל"י
 בלע"ז: בריאות. שיי"י ש"י * בלע"ז: (ו) ושדופות.
 הלוי"א ש"י * בלע"ז, ושקיפן קדום (חוקק) חבועות, לשון
 משקוף החצוב תמיד על ידי הדלת"י המכה עליו:
 קדים. רוח מזרחית * שקורין ציס"א"י:
 שינוי נטחאות * טיליט. * מורחית דרומית.

הבליעה יש לפותרו צב' אופנים, אופן א' שהוא אכילה וצא לרמו שמי הרעב יתפרנסו מריבוי השבע, ואופן ב' ענין כליה
 שהרעב יכלה שפע השבע, וצחר רצינו באופן הב', כי מה שנתפרנסו ימי הרעב מהנותר זה ענין בחירי שטרחתו ואכרו ושמרו
 התבואה, ועל זה לא יבא החלום לומר עמידות שעמידים הם לאזור, אלא צא להגיד עמידות שעמיד לצא רעב גדול, ותכלית
 העמידות הוא כדי שידעו לעשות שמירה ולהכין, ולזה הוכרח רצינו לפרש לקמן שענין הבליעה רומז לשכחת השמחה וענין
 שלא נודע כי צאו אל קרבנה רומז על שכחת והעלמת השפט, הגם שהם צ' דברים סמוכים ודומים זה לזה, ולא כן הוא שיטת
 הרמב"ן ז"ל עיי"ש, אבל סמך חזק וראיה גדולה יש להביא לשיטת רש"י מחלום השבלים, כי שם אין ענין אכילה כלל אלא
 ענין כליון (רא"ם): ז) כמו לעיל מביא ראה מלשון בני אדם שאין מקפידים לומר שמו המיוחד אלא קורין את השורש
 אשר נשא על עצמו את השבולת עוד"ל, הגם שטוד"ל שם מיוחד לקנה הגדילה באגס, כמו כן תורה הק' קרא את הגבעול
 והקש "קנה" בעצור שדומה לו שהוא חלול וגבוה כקנה, והכוונה שגבעול אחד שדרך לנמות עליו שבולת אחד היה עליו ז'
 (רא"ם): ח) גם זה כמו בדיבור הסמוך, כי בריאות שייך לומר על אדם או בעל חי שאין לו סוס מתלה ואינו כחוש וחלש,
 אבל אומרים לפעמים דרך מליצה גם על התבואה ושאר חפצים, כלומר בריאות וטובות היינו הק', וחזר עליו להראות טובתו
 השלימה (רא"ם): ט) הוא שם חולי וכשהתבואה נלקה בשדפון וצחטרון קורין לו כן, וכן מה שלפנינו אין הפי' שהיו
 השבלים נלקים בחולי כגון שהיה נרקב או שינוי מראה אלא חוץ ממה שהיה החטה שצתוך השבלים דק וקל וקטן, היה כמעט
 ריק והיה חסר ממנו הזרע שנפלו מתוכו על ידי הרוח, ומביא ראה מהאונקלוס שאמר ושקיפן קדום שפירושו חבועות ע"י
 רוח מזרחית, משא"כ בפרשת תבוא על שדפון וירקון פירש האונקלוס וצדפונא וצירקונא שהם שמות חלאים, הגם שרש"י
 אינו מודה לו, כי גם שם פירש מכוח תבואה, אבל לפי שיטת האונקלוס ראה חזקה יש (ג"א): י) פי' לכן נקראת הדף
 העליונה שצפתה שלמעלה מן הדלת משקוף, הרי לך שמיבת שקופן לשון חיצוט ומכה הוא: יא) כי לא כל רוחות מזרחיות
 משדפות התבואה רק אותן שקורין ציס"א (רא"ם):

אונקלוס

בראשית מא מקץ תקכו

צְמָחוֹת אַחֲרֵיהֶן: וְתַבְלַעְנָה הַשְּׂבָלִים
 הַדְּקוֹת אֶת שֵׁבַע הַשְּׂבָלִים הַבְּרִיאוֹת
 וְהַמְלֵאוֹת וַיִּיקֶץ פְּרַעֲהַ וְהִנֵּה חֲלוֹם:
 וַיְהִי בַבֶּקֶר וַתִּפְעַם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח
 וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת־
 כָּל־חֲכַמֵּיהֶּ וַיֹּסֶפֶר פְּרַעֲהַ לָּהֶם אֶת־
 חֲלֹמוֹ וַאֲיֵן־פּוֹתֵר אוֹתָם לְפְרַעֲהַ:

בתריהון: ז ובקעא שבליא
 דקתא ית שבע שבליא
 פפוימתא ומליקא ואתער פרעה
 וקא חקמא: ח והנה הצפרא
 ומפרפא רוחה ושלח וקרא ית
 כל חרשי מצרים וית כל
 חכמיקא ואשתעי פרעה דהון
 ית חקמה ולית דפשר יתהון

וקמו
 קרא:
 ימחו
 יתא
 ותער
 ננות
 יקניא
 שבע
 צמחו

לקט בהיר

רש"י

(יב) חזר ואמר דבר זה, לפי שלמעלה יש לגמגם ולומר למה
 יאמר הכתוב דבר אחד ב' פעמים צריאות וטובות
 שמשמעותן אחד, ולזה הטעם לומר שאין צריאות פירושו
 טובות, אבל כאן שנאמר הצריאות והמלאות מוכרח ציורת,
 שחזן מב' דברים אלו טובות ומלאות אין דבר מה לשבח בו
 את המצוה (מ"ל): יג כי חיבת והנה פירושו דבר הבא
 פתאום ולא היה בן עד עתה, ואין לומר שהכוונה כי כאשר
 הקיץ ראה שלא היה אמת מה שראה אלא חלום היה, כי
 אחר חלום הראשון גם כן ויקץ וראה שחלום היה ולא אמר
 הכתוב והנה חלום, אלא ודאי שרק עתה שיך לומר והנה
 חלום שרק עתה נשלב, וימתן שבהקלה ראשונה היה אמת
 הלילה וישן שנית כדי להשלים החלום, אבל עתה נדד שמו ולא
 רצה ליטן עוד וידע כי נשלב החלום, ועדיין קשה למה סיפר
 הכתוב דבר זה, לזה אמר והולך לפותרים ותפעם רוחו וחס
 מהר שלח אחר חרטומיו (ג"א): יד רצונו לפרש חיבת
 ותפעם ואמר שהאונקלוס תרגמו שקשקש כי ומטרפא רוחיה הוא
 מלשון ביאס טרופות, אבל גם זאת צריך לדעת היאך מלא
 האונקלוס לתרגמו כן, לזה אמר שהחיצה נגזר מפעמון, כי גופו
 היה מזדעזע ומקשקש מהמתנועעות הרוח שזמכו כמו
 שהפעמון מקשקש מתנועת הענבל שזמכו (רא"ם): טו כי פי'
 חיבת ותפעם הקיש פי' עשה פעולה אחת שהקיש את
 עצמו לדבר אחר, משא"כ ותפעם פירושו שהקיש בעצמו כלומר
 הקיש עצמו לעצמו ועשה הוא בעצמו ב' הפעולות, לזה רמוז
 על ב' פעימות (ג"א), או משום שכן דרך חז"ל כשאות אחת
 נכפל בחיצה לדרוש החיצה ב' פעמים, כגון ויירצ ב' יצירות,
 וכן רבים כזה (רא"ם), ומה שלא היה גם כאן שכח החלום,
 אפשר משום שאז לא היה יודע שר המשקים שיכול יוסף לפותרו
 ולא היה מה שהיה (מהרש"א): טז חיבת חרטומי נגזר מב'
 חיבות חר טימי, וחר הוא מלשון נעקה כמו ניחר בהו כ'

(ו) הבריאיות. שיי"ש בלע"ז: והנה חלום. והנה (נשלב) חלום שלם לפניו (ו) והולך לפותרים:
 (ח) ותפעם רוחו. ומטרפא רוחיה (אוק), מקשקשת שזכו כפעמון (י), ונצודכלר לומר (היאל ב' א') ותפעם רוחו, לפי שהיו שם שתי פעימות (י) שכח החלום והעלמת פתרונו (ב"ר - חמ"ח): חרטומי. הנחרים ציטמי מתיס"י ששואלים בעלמות (חמ"ח), עימי הן עלמות בלשון חרמו, ובמנה (הבלות י"ז ז') בית שהוא מלא עמיא, מלא עלמות: ואין פותר אותם לפרעה. פותרים היו אותם

דק:
 שבע
 ד"ל
 צורת.
 לשון
 עליו:
 ח"א:

אור החיים

משנתו אז הכיר למפרע כי היה חולם, והוא אומר
 וייקץ פרעה והנה מלא עצמו כי חלום היו הדברים
 ולא צהקין:
 ח. ואין פותר אותם וגו'. אמר אותם ללד שהיו
 ב' חלומות, והגם שאמר הכתוב לשון

כסדר הראשון שמהיאור הוא החללת הויתן:
 ז. וייקץ וגו' והנה חלום. ח"י חולי כי בחלום
 השצלים לא הכיר בו בחלומו כי היה
 חולם והיה חושב שהיה צהקין לרוב צהירות הדבר
 והכירו בלא בלבול"י כדרך החולם, אלא אחר שעמד

כליה
 שמרו
 זכליה
 וענין
 שיטת
 ! אלא
 שורש
 נבעול
 לוי ז'
 וחלש;
 צובתו
 שהיו
 ומעט
 ! ע"י
 רש"י
 הדף
 חיצת

אור בהיר

יא) עיין רש"י פי' והנה חלום, אבל גם לפירושו ו"ל קשה, למה צריך לומר כל זאת. (יב) וגם זאת סימן לאמימת החלום, וכמו

וּכְרַפְיָהוֹן אֶצְתִּידִי חֲרָבוֹת לְנֹצַח וְעָרִים נִתְשָׁה אֶבֶד זִכְרָם
 לְעֹלָמָא וּמְרִיבֵיהוֹן צְדִיקָא הַמָּה: הַיְיְהוּה לְעוֹלָם יֵשֵׁב כּוֹנֵן לְמִשְׁפַּט
 הַמִּימְרָא דִּי לְעֹלְמִין בְּשָׁמַי מְרוּמָא בְּסֵאוֹ: אֵט וְהוּא יִשְׁפֹּט תַּבַּל בְּצַדֵּק יִדִין →

תקין לדינא פורסיה: ט והוא ידן עמא דארעא בזכותא ידן עממיא פתריצותא:

רש"י

תמו. כי חרבות השנאה לנצח הם עליו כחרב חדה. רשעו ונשוז ונצנה חרבות, כה אמר ה' לנצח
 דבר אחר חרבות לנצח, אוחו אויב שחרבות שנאחו. המה יבנו ואני אהרוס (מלאכי א ד): אבד זכרם.
 הימה עליו לנצח, וזהו עמלק שנאמר צו וענמתו אומה השעה: (ח) וד' לעולם ישב וגו'. עס שלם
 שמרה לנצח (עמוס א א). לשון אחר, חרבות לשון מן כסא שלם, כמו שנאמר כסאו, אצל קודם שימחה
 מרכן, וכן פתרונו האויב תמו חרבות לנצח, וכן נאמר ציחוקאל (לה ט) שממות עולם אחנך ועריך
 לא תשנה: וערים נתשת. כי מאמר אלוס לאומים במישרים. עד צא הקן היה רגיל

מצודת ציון

(ז) נתשת. ענין עקירה והריסה. כמו לנחוש ולנחץ (יחזקאל
 י"ב):

מצודת דוד

יהיו נאבד זכרם. וכפל הדבר במלות שונות: (ח) וד' לעולם ישב. כי ה' חי לעולם וכמו כן ממשלתו, ואם כן מי יבנה את אשר הרס הוא: (ט) והוא ישפוט. עד עולם ישפוט אותם בדין והישר והצדק כאשר ראוי להם:

אבן עזרא

בן לברט כי מצא חרבות בפתח, בספר קדמון, על גבהת בקומה ויתן גבהך. ולפי דעתי כי האויב כמו הקהל חקה אחת לכם (במדבר טו טו), וכן הפירוש ואתה האויב בעבור שתמו החרבות שהחרבת לנצח וערים נטשת אבד זכרם חשבת כי תמלט, ושכחת כי השם לעולם ישב ויקח הדין ממך, על כן אחריו וד' לעולם ישב והנה הוא קשור עם אבד זכרם

רד"ק

ולזה הפירוש יהיה פירושו המה בתמיה: (ח) וד' אלה ואלה יאבדו וד' לעולם ישב ושופט אלה ואלה, וזה שאמר כונן למשפט כסאו. וענין ישב הוא ענין העמידה והקיום: (ט) תבל. הוא ארצות הישוב, אמר כמו שישפוט משפטי בצדק כן הוא שופט בכל עת

מדרשי חז"ל

האויב תמו חרבות לנצח מה כתיב אחריו וד' לעולם ישב כונן למשפט כסאו. (שם). (ט) והוא ישפוט תבל בצדק. א"ר לוי: בשעה שהקב"ה דן את אומות העולם מזכיר להם זכות מישרים שבהם. דבר אחר, והוא ישפוט תבל בצדק, אין הקב"ה חפץ באבדתן של רשעים למה שהכל בריותיו, איזה יוצר מבקש שישתברו קנקניו, לכן הוא דן את אומות העולם בשעה שהם ישנים מן העבירות כלילה כדי שיעמדו בעולם, וכשהוא דן את ישראל דנם ביום שכשהם ישנים בטלים מן המצות, נעור משנתו מיד הוא משכים לבית הכנסת וקורא

דכבי
 הוברון
 מטול
 ודיני
 דינא
 עממי
 ברתא
 ולותיה

צמסים:
 גויים.
 שמש
 האויב

שנות:
 וכן כי
 גערת.

ו לנצח,
 אך המה

א לבן:
 ובעבור
 ובעבור
 הוויי,
 יב. אמר

א' ביי"ת
 ג רשע.
 לעולם:
 וף פטוק
 בור עון,
 והאויב.
 מר כנגד

ג גויים זה
 זה עשו
 אדם אף
 לא רשע.
 ור עמלק.

ים תמו
 ינוס בנה
 כסנדריא,

לְאֵמוֹם בְּמִישְׁרַיִם: וַיְהִי יְהוָה מְשֻׁבַּב לְדָד
 מְשֻׁבַּב לְעֵתוֹת בְּצָרָה: יֵא וַיִּבְטְחוּ בְךָ יוֹדְעֵי
 שְׁמֹךְ כִּי לֹא-עֹזֶבֶת דְּרִשִׁיךְ יְהוָה: יב זָמְרוּ
 לַיהוָה יֹשֵׁב צִיּוֹן הִגִּידוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו:
 יג כִּי-דָרַשׁ דְּמִים אוֹתָם זָכַר לֹא-שָׁכַח

וַיְהִי מִימְרָא דְיֵי תְקוּף
 לְמִסְכְּנָא תְקוּף בְּעֵדְנֵי
 עֲקָתָא: יא וַיִּסְתַּכְּלוּ
 בְּסִבְרוֹתְךָ יֹדְעֵי שְׁמֹךְ
 מִטּוֹל דְּלֹא שְׁבַקְתָּא
 תְּבַעֲיָךְ: יב יב שְׁפָחוּ קַדְמֵ
 יֵי דְאֲשְׁרֵי שְׁכֵנְתֵיהּ
 בְּצִיּוֹן תִּנְיָאוּ בְּעַמְמֵי

עוֹבְדוֹ: יג מִטּוֹל דְּתַבַּע דְּמָא דְּזֻפְאָה יֵת צְדִיקָא דְכִיר וְלֹא שְׁלֵי קִבְלַת עֲוֹנוֹתָיו:

רש"י

לשפטם נרחמים לפי משרים המלווין בהם, דן אותם נלילה כשהם ישנים מן העצירות: (י) ויהי ה' משגב לדרך. לשון דכא, אילתמיניש"ה זלע"י, לעתיד כשיכונן למשפט כסאו יהי משגב לישראל

מצודת דוד

(י) משגב לדרך. אבל לנשכרי לב יהיה למשגב, ומתי יהיה למשגב, כשיהיה בעולם עת צרה: (יא) כי לא עזבת. כי יראו אשר לא עזבת דורשך: (יב) יושב ציון. המשרה שכנתו בציון: (יג) כי דורש דמים. כי הוא דורש לדעת הדם, וזכורים הם לפניו עם שאינו

אבן עזרא

הערים הנה מחה השם את שמו ככתוב למעלה, והוא הטעם שגמל לך כמעשיך: (י) ויהי, לדרך. שאין לו כח, שהוא שפל, על כן משגב בצרה כמשמעו בצר לדרך. ורבי דונש פירש בו לשון יחיד, מן

רד"ק

ובכל זמן האומות בצדק ובמישרים, ושמתגברת אומה הכל הוא משפט מאתי: (י) ויהי ה' משגב. בכל עת כשהוא שופט משגב לעני אף על פי שהוא שפל בלא כח, לא יניחנו לחזקים ממנו אלא הוא לו למשגב, ישגב העני בו כמו שושגבו בו ישראל היום והוא להם משגב לעתות שהם בצרה, כי ישראל עתה בצרה גדולה מפני פלשתים שהיו מתגברים עליהם:

מדרשי חז"ל

קריאת שמע ומתפלל שומע את החורה שומע את הזקן. אמר רבי פנחס בשם ריב"ל בשם רבי אליכסנדרוס, למה אין ישראל חוקעין בתפלה ראשונה אלא בתפלת המוספין, כדי שיהיו מצוין מלאים מצות ויזכו בדין. (ילקוט"ש). (י) ויהי ה' משגב לדרך. כל מקום שנאמר: רל, דן, מך, עני, ואביון, בישראל הכתוב מדבר שאין עניות זה משם משחרב בית המקדש. (שם). (יא) ויבטחו בך יודעי שמך וגו'. מהיכן, כי לא עזבת דורשך ה'. (שם). (יב) זמרו לה' יושב ציון וגו'. א"ר יוחנן: ממה שעשה בציון, מה על ביתו לא חס בשעת כעסו, כשיבוא

יֵה חוּם עָלַי יֵי חֲמֵי סְגוּפֵי
 מְבַעְלֵי דְבְכֵי מְרוֹמָם לֵי
 מְבַעְלֵנִי מוֹתָא: טו מִן
 בְּגַלְל דְּאֲשַׁתְּעֵי לְכַלְהוֹן
 שְׁבַחְתְּךָ בְּמַעְלָנִי תִרְעֵי
 כְּנִישַׁת צִיּוֹן אֲדוּן
 בְּפוֹרְקָנְךָ: טז מְבַעוּ
 עַמְמֵיא בְּשׁוֹחַתָּא דְעַבְדוּ

(יד) חננני ה'. עמה נגולה: ב

מצודת ציון
 (יג) ענוים. שפלי הרוח: טו) ברשו

לה' יושב ציון כי אותם הם יודעי (יד) חננני. נמצא שלם, והיא מלה ככה עשה לי תמיד, ובעבור הי כחתיות, אמר כנגדו מרוממי: (טו) כנגד שערי מות: (טז) מבעו. זאת

דורש. האל שהוא דורש דמי העניין זכר אותם דמים ששפכו פלשתים: כתיב ביו"ד וקרי בוא"ו, כי העניים (יד) חננני. פתחות החי"ת יורה עליו ונרפה: ראה עניי משונאי. כמו שר והוא גלית: מרוממי משערי טו חושבים שאפול ביד גלית, ושערי למיתה כמו השער לבית: (טו) למען, אספרה כל תהלתך בשערי בת ציון ההודאה. והשירים יאמרו שם כי ש אגילה בישועתך. בישועה שתעשה ושונא. ואמר בשערי כמו השערה:

וכשהוא בא ליתן לו ספקולא ניסורין שיחטו אחר תחתיו ויעשו אותו חתיני אותו. ורץ לשון הרע ואמר שלא נה שיהרגו שניהם ונהרגו שניהם, ועתיד ה שנאמר: כי דורש דמים אותם זכר לא מהו לא שכן צעקת ענוים, רבי אבהו כל צדיק וצדיק שעובדי אלילים הוה הקב"ה כותב בפופירא [לבוש מלכות] כגוים מלא גויות, והקב"ה אומר להם ופלוגי, והם כופרים ואומרים להקב"ה הקב"ה עושה מוציא פופירא שלו [לו

7

עין שפנו
נר מצות
כה
א"ת מ"ט
החאכס ה"ג

מה עשה. הא אמרין המרכה במעשרות ומעשרותיו מקולקין
ומשני קרא שם על מעשר שבו על שם מעשר עני ופירו ואלו
המעוה בירושלים והאכל המעשר עליו לעניים
הלכה ג מתני בלכרעה פרקים. בשנה העולם יזון
וכו' כגני תורה אור

מה עשה קרא שם על מעשר שבו ופריין
ונתנו לעני
והלכה ג מתני *בארבעה פרקים העולם
ידון בפסח על התבואה

מה עשה קרא שם על מעשר שבו על שם מעשר עני ופירו ואלו
המעוה בירושלים והאכל המעשר עליו לעניים
הלכה ג מתני בלכרעה פרקים. בשנה העולם יזון
וכו' כגני תורה אור

מרון. מפרש בגמרא: שנאמר
היולר יחד לבס וכו'. בגמרא
מפרש ליה: **גמ'** מתחכם בזמנו.
בפסח על התבואה וכו'
דקדקתי במתני: מתני כמ"ד וכו'.
דמתני' אמר דין קאי: דהנין
ובתו גרובין על המים. ל"ל עולמית
ידונין הא כבר הנא ליה יושא
בד' פרקים העולם יזון אלל
חלק מר"ה שהזכיר לפני זה רלוס
ציה פרווייו דין וגור דין אלל
בתו חזי אלל גמר דין ואתי
סיפא לגלויי יושא דלכו בזמנ
דין איירי: ה"ג וגור דין של כ"א
מתן: כחקיעתא דרב. סדר
מוסף ססדר רב וקרי ליה
חקיעתא שמוסף מוקיעין: משפט
לאלהי יעקב. היינו תחלת דין:
חזי לתרבו וכו'. היינו גז"ד ורשב
היינו גמר דין דתבואה ומים:
וצריכות בו ופקדו להזכיר לחיוב
וכו'. היינו גז"ד דלש: וזלל כר"י
מתני' וכולו ברייתו דלעיל ורב
דלל כר"י: זו פרנסתו. דכתיב
בצדק תשבעו לחם: זו אכילתו.
שאלו לה קבע: מלך ויזכיר ידונין
בכל יום. ח"ל ע"ג דיתיד ידון
בר"ה מלך ויזכיר ח"ל לחה גז"ד
חם חזרו משתנה דיכס בכל יום:
ויזכור. היינו דברים הכולל' כלום
ומתחמה רשב ושבע: מ"ט. ה"כ

מ"ט
ה"כ

עין שפנו
נר מצות
כה
א"ת מ"ט
החאכס ה"ג

מה עשה קרא שם על מעשר שבו ופריין
ונתנו לעני
והלכה ג מתני *בארבעה פרקים העולם
ידון בפסח על התבואה

מה עשה קרא שם על מעשר שבו על שם מעשר עני ופירו ואלו
המעוה בירושלים והאכל המעשר עליו לעניים
הלכה ג מתני בלכרעה פרקים. בשנה העולם יזון
וכו' כגני תורה אור

מה עשה קרא שם על מעשר שבו על שם מעשר עני ופירו ואלו
המעוה בירושלים והאכל המעשר עליו לעניים
הלכה ג מתני בלכרעה פרקים. בשנה העולם יזון
וכו' כגני תורה אור

מרון. מפרש בגמרא: שנאמר
היולר יחד לבס וכו'. בגמרא
מפרש ליה: **גמ'** מתחכם בזמנו.
בפסח על התבואה וכו'
דקדקתי במתני: מתני כמ"ד וכו'.
דמתני' אמר דין קאי: דהנין
ובתו גרובין על המים. ל"ל עולמית
ידונין הא כבר הנא ליה יושא
בד' פרקים העולם יזון אלל
חלק מר"ה שהזכיר לפני זה רלוס
ציה פרווייו דין וגור דין אלל
בתו חזי אלל גמר דין ואתי
סיפא לגלויי יושא דלכו בזמנ
דין איירי: ה"ג וגור דין של כ"א
מתן: כחקיעתא דרב. סדר
מוסף ססדר רב וקרי ליה
חקיעתא שמוסף מוקיעין: משפט
לאלהי יעקב. היינו תחלת דין:
חזי לתרבו וכו'. היינו גז"ד ורשב
היינו גמר דין דתבואה ומים:
וצריכות בו ופקדו להזכיר לחיוב
וכו'. היינו גז"ד דלש: וזלל כר"י
מתני' וכולו ברייתו דלעיל ורב
דלל כר"י: זו פרנסתו. דכתיב
בצדק תשבעו לחם: זו אכילתו.
שאלו לה קבע: מלך ויזכיר ידונין
בכל יום. ח"ל ע"ג דיתיד ידון
בר"ה מלך ויזכיר ח"ל לחה גז"ד
חם חזרו משתנה דיכס בכל יום:
ויזכור. היינו דברים הכולל' כלום
ומתחמה רשב ושבע: מ"ט. ה"כ

מ"ט
ה"כ

עין שפנו
נר מצות
כה
א"ת מ"ט
החאכס ה"ג

מה עשה קרא שם על מעשר שבו ופריין
ונתנו לעני
והלכה ג מתני *בארבעה פרקים העולם
ידון בפסח על התבואה

מה עשה קרא שם על מעשר שבו על שם מעשר עני ופירו ואלו
המעוה בירושלים והאכל המעשר עליו לעניים
הלכה ג מתני בלכרעה פרקים. בשנה העולם יזון
וכו' כגני תורה אור

מה עשה קרא שם על מעשר שבו על שם מעשר עני ופירו ואלו
המעוה בירושלים והאכל המעשר עליו לעניים
הלכה ג מתני בלכרעה פרקים. בשנה העולם יזון
וכו' כגני תורה אור

מרון. מפרש בגמרא: שנאמר
היולר יחד לבס וכו'. בגמרא
מפרש ליה: **גמ'** מתחכם בזמנו.
בפסח על התבואה וכו'
דקדקתי במתני: מתני כמ"ד וכו'.
דמתני' אמר דין קאי: דהנין
ובתו גרובין על המים. ל"ל עולמית
ידונין הא כבר הנא ליה יושא
בד' פרקים העולם יזון אלל
חלק מר"ה שהזכיר לפני זה רלוס
ציה פרווייו דין וגור דין אלל
בתו חזי אלל גמר דין ואתי
סיפא לגלויי יושא דלכו בזמנ
דין איירי: ה"ג וגור דין של כ"א
מתן: כחקיעתא דרב. סדר
מוסף ססדר רב וקרי ליה
חקיעתא שמוסף מוקיעין: משפט
לאלהי יעקב. היינו תחלת דין:
חזי לתרבו וכו'. היינו גז"ד ורשב
היינו גמר דין דתבואה ומים:
וצריכות בו ופקדו להזכיר לחיוב
וכו'. היינו גז"ד דלש: וזלל כר"י
מתני' וכולו ברייתו דלעיל ורב
דלל כר"י: זו פרנסתו. דכתיב
בצדק תשבעו לחם: זו אכילתו.
שאלו לה קבע: מלך ויזכיר ידונין
בכל יום. ח"ל ע"ג דיתיד ידון
בר"ה מלך ויזכיר ח"ל לחה גז"ד
חם חזרו משתנה דיכס בכל יום:
ויזכור. היינו דברים הכולל' כלום
ומתחמה רשב ושבע: מ"ט. ה"כ

מ"ט
ה"כ

עין שפנו
נר מצות
כה
א"ת מ"ט
החאכס ה"ג

מה עשה קרא שם על מעשר שבו ופריין
ונתנו לעני
והלכה ג מתני *בארבעה פרקים העולם
ידון בפסח על התבואה

מה עשה קרא שם על מעשר שבו על שם מעשר עני ופירו ואלו
המעוה בירושלים והאכל המעשר עליו לעניים
הלכה ג מתני בלכרעה פרקים. בשנה העולם יזון
וכו' כגני תורה אור

מה עשה קרא שם על מעשר שבו על שם מעשר עני ופירו ואלו
המעוה בירושלים והאכל המעשר עליו לעניים
הלכה ג מתני בלכרעה פרקים. בשנה העולם יזון
וכו' כגני תורה אור

מרון. מפרש בגמרא: שנאמר
היולר יחד לבס וכו'. בגמרא
מפרש ליה: **גמ'** מתחכם בזמנו.
בפסח על התבואה וכו'
דקדקתי במתני: מתני כמ"ד וכו'.
דמתני' אמר דין קאי: דהנין
ובתו גרובין על המים. ל"ל עולמית
ידונין הא כבר הנא ליה יושא
בד' פרקים העולם יזון אלל
חלק מר"ה שהזכיר לפני זה רלוס
ציה פרווייו דין וגור דין אלל
בתו חזי אלל גמר דין ואתי
סיפא לגלויי יושא דלכו בזמנ
דין איירי: ה"ג וגור דין של כ"א
מתן: כחקיעתא דרב. סדר
מוסף ססדר רב וקרי ליה
חקיעתא שמוסף מוקיעין: משפט
לאלהי יעקב. היינו תחלת דין:
חזי לתרבו וכו'. היינו גז"ד ורשב
היינו גמר דין דתבואה ומים:
וצריכות בו ופקדו להזכיר לחיוב
וכו'. היינו גז"ד דלש: וזלל כר"י
מתני' וכולו ברייתו דלעיל ורב
דלל כר"י: זו פרנסתו. דכתיב
בצדק תשבעו לחם: זו אכילתו.
שאלו לה קבע: מלך ויזכיר ידונין
בכל יום. ח"ל ע"ג דיתיד ידון
בר"ה מלך ויזכיר ח"ל לחה גז"ד
חם חזרו משתנה דיכס בכל יום:
ויזכור. היינו דברים הכולל' כלום
ומתחמה רשב ושבע: מ"ט. ה"כ

מ"ט
ה"כ

הצדיקים ועם צדיקים אל יכתבו אלו הבינוניים. רבי חנניה חבריון דרבנן בעין ואין

היה ראוי שימות קודם ר"ה דהא כבר היה די לו בעצבותו של שנה שבערה דהא כבר מתחם
דינו ביה"כ שבער. ולא שמיע ליה. לר"ה דמיצעי ליה הא דל"ד קרוס"א וכו' דלל לדיקים ואל רשעים נחם בר"ה: עקסיות. ספרים
של זכרון מנשה הכריתו: כשעיס גמורים. רובע עונות: בינונים. מהלל על מחלה: ח"פופסי. חתם על חיים: מ"ט. כמו מנ"ל:
ואין

למנו ירושלים

פרשת מקץ

76

מא (ח) ויהי בבקר ותפעם רוחו. כתב הרמב"ן, שלא היתה פעימת רוחו עד הבוקר, ע"ש א' וכן משמעות לשון הכתוב (פסוק ו) ויקץ פרעה והנה חלום, שחשב אותו לחלום בעלמא, עד הבוקר, אז עלה בלבו ותפעם רוחו.

ונראה הטעם בזה, שלא היה הזמן להריץ יוסף מן הבור עד הבוקר, מפני שאמרו חז"ל (ר"ה יא.) כראש השנה יצא יוסף מבית האסורין, והנה חלום פרעה על השובע והרעב היה בלילה, מפני שאמרו חז"ל (ירושלמי ר"ה א, ג; ב"ר ג, ג) שאומות העולם נידונין בלילה, אבל יוסף, כיון שישראל נידונין בתלת שעה קמייתא (ע"ז ד:), על כן לא היה זמן דינו עד הבוקר, לכך באותה שעה הוצרך לפעם רוחו. L

ואין פותר אותם לפרעה. יש לומר לפי פירש"י שלא היה לו קורת רוח בפחרונם שהיו אומרים לו שבע בנות אתה קובר. יש לפרש, כיון שהוא דבר רע לא רצו לומר לפרעה, אלא אמרו לאדם אחר, כאדם התולה קללתו בחבירו. ומזה הבין פרעה כי מלבם הוציאו דבריהם, (ו) [ש]אין דרך פתרון האמת שהוא קצת דרך נבואה להסב הדיבור באדם אחר, כמו שמצינו בדניאל (ו, טו) שאמר בתחלה חלמא לשנאיך ופשרה לעריך, ואחר כך אמר לו הפתרון כנגדו ממש. וזהו שאמר ואין פותר אותם לפרעה, שלא אמרו הפתרון לפרעה.

(לב) ועל השנות החלום וגו'. יש לפרש, מפני שענין הדבר בחלום שרואה אדם בעולם העליון הוא (עיון) [ענין] יותר

וכו', והא אמרת [שם ג:] אמר רב יהודה אמר רב י"ב שעות הוי היום] שלש ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה [שניות יושב ודן את כל העולם כולו], איפוך, ואיבעית אימא לעולם לא תיפוך, תורה דכתיב בה אמת דכתיב אמת קנה ואל תמכור אין הקב"ה עושה לפני משורת הדין, דין דלא כתיב ביה אמת הקב"ה עושה לפני משורת הדין, ע"כ. ודברי רבינו הם כלשון ראשון דאמרינן איפוך, דשלש ראשונות הקב"ה יושב ודן, ולפי רבי לוי בירושלמי וב"ר הנ"ל שרק ישראל נדונים ביום. אמנם לשון הבבלי הנ"ל "יושב ודן את כל העולם כולו", משמעו דלא כרבי לוי, אלא כשמואל דאמר התם בירושלמי משהו דן את ישראל הוא דן את האומות, דהיינו שכולם נידונין ביום. ד "דנה פשרא מלכא, וגזרת עלאה היא די מטת על מרי מלכא, ולך טרדין מן אנשא, ועם חיות ברא להוה מדורך, ועשבא כתורין לך יטעמינן, ומטל שמיא לך מצבעין, ושבעה עדין יחלפין עליך, עד די תנדע די שליט עלאה במלכות אנשא, ולמן די

א ז"ל הרמב"ן (בפסוק ו), וטעם ויקץ פרעה [והנה חלום] וגו', הנה חלום שלם, לשון רש"י. ולפי דעתו ירמוז, כי עמד על מטתו מקיץ מחשב בחלומו אולי יראה עוד דבר פעם שלישית, וכאשר עמד בבקר ולא חלם עוד נפעם רוחו, וזה טעם ויהי בבקר ותפעם רוחו. אבל בנבוכדנצר אמר ותתפעם רוחו ושנתו נהיתה עליו, כי גם כלילה לא שכב לבו. ב "אמר רבי לוי, והוא ישפט תבל בצדק ידין לאומים במישרים, הקב"ה דן את ישראל ביום בשעה שהן עסוקין במצות, ואת האומות בלילה בשעה שהן בטלין מן העבירות." ופרש"י (בב"ר), ישפוט תבל בצדק, אלו ישראל שמתוכלין במצות. ובשעה שהוא דן את האומות בלילה דן אותם, בשעה שהם ישנים מן העבירות, להטותן לכף זכות, משום דכתיב ורחמיו על כל מעשיו. ג ז"ל הגמרא שם, אמר רב יוסף, לא ליצלי אינש צלותא דמוספי בתלת שעי קמייתא דיומא ביומא קמא דריש שתא ביחיד, דלמא כיון דמפקיד דינא דלמא מעייני בעובדיה ודחפו לי מידחי

אמיתי, שכל מה שקרוב כמה שקר, אבל יכול לה אבל אם אדם רואה חלום קרוב (להיות קי והנה פרעה ראה : העליון, והוא וזהו כי נכון הדבר מעם שקר. ואחר כך ראה והוא סימן שממהר הא לא ראה אותו בחלום וזהו שאמר [ועל השנו פעמים] כי נכון הדו ממהר האלה

(לג-לט) **ועתה ירא וחכ אין נבון וחכם כמון וחכם שאמרת לא נמצא הוא המבין דבר מתו להתחכם ו** **ההבנה בזה,** אף כ תבואה משו

אך אם הדבר ידוע וכ התבואה משני השובע בשני השובע התבואה

יצא יחננה. (שם פסוקים לשון לכאורה, דהיינו הע הכוונה באומרו 'פעמים', בחלום אחד, אלא בשני פ כן לפי דרכו), מפני שהיו בעולם העליון, והשני בע להם [פרעה] ולמה לא צו ששני הרעב באים, אמרו אמר להם אם כן כל אשר על התבואה והרקובה, מו ז "אוכל שדה העיר אשר יהודה אומר] נתן מה שב שבתחום צפורי בצפורי,

ספר כתיב יפוח

באון רלנו פנים לוי איט בורוויץ פ 33

יזא לאוי דז"ג ק ירושלים
טנג (המחנה) גט"מ

(ו) צמחות אחריות. לא שראה אותן צומחות, שלא ראה אלא שבליים עשויות, אבל הוא פאלו אמר צמחו אחריות. ואיתו זה הלשון להודיע שמיד שראה המזכות ראה הרעות שעלו אחריות, כי סימן התקיפה ראה בקלן.

76 (ז) ופעם וייקץ פרעה וגו'. הנה חלום שלם. לשון רש"י. ולפי דעתו ירמוזו כי עמד על מפתח מקיץ מחשב בחלומו אולי יראה עוד דבר פעם שלישית, וכאשר עמד בבקר ולא חלם עוד נפעם רוחו, ונה טעם: ויהי בבקר ותפעם רוחו. אבל פנבוכדנצר אמר: ותתפעם רוחו ושנתו נהיתה עליו (דניאל ב א), פי גם בלילה לא שכב לבו. והזכיר וייקץ פרעה מן הענין הנזכר בספר השנה, כי חלום שחלום אחריו חלום אחר מענין אחר בשנתו איננו מתקיים, על פן אמר כי פאשר הקיץ נהיה החלום ותשב בו עד הבקר אולי ישתלש חלומו פאשר גשנה. והנה פרעה עצמו הכיר כי ענין אחר הוא, ולכך הזכיר והנה חלום, וכך אמר: חלום חלמתי ופתר אין אתו, ולא הזכיר

טוב ירושלם

חלום שחולמים אחריו עוד חלום בענין אחר באותה שינה אינו מתקיים. זהו שהפסוק מספר: וייקץ פרעה, ולא חלם חלום אחר. ומה הבין כי והנה חלום, שחלם חלום שעתיד להתקיים.

(ז) וייקץ פרעה והנה חלום*. כתב רש"י: והנה חלום שלם*. עכ"ל. אולם לפי דעתו הפסוק רומז* ששהה על מטתו כשהוא ער ומהרהר בחלומו, כי חשב. שאולי יראה עוד משהו פעם שלישית*. וכאשר הגיע הבוקר ולא חלם עוד נפעמה רוחו. וזהו הפשט של: ויהי בבקר ותפעם רוחו. אבל אצל נבוכדנצר נאמר: ותתפעם רוחו ושנתו נהיתה עליו (דניאל ב א), שגם בלילה לא היה לבו שקט*.

ומה שהפסוק מזכיר שפרעה הקיץ*, הוא בגלל הענין שנזכר בספר השינה*, כי חלום שחולמים אחריו עוד חלום בענין אחר באותה שינה, אינו מתקיים. ולפי זה הפסוק אומר שכאשר הקיץ נהיה החלום חלום*, והרהר בו עד הבוקר, כי אולי יחלום את החלום פעם שלישית, כמו שחלם אותו פעמיים.

ולפי זה יוצא שפרעה הבין מעצמו ששני החלומות הם ענין אחד*, ולכן אמר: והנה חלום*. וכמו כן אמר: חלום חלמתי ופתר אין אותו (פסוק טו) ולא אמר "חלומות חלמתי". וזהו גם הפירוש של: וארא

פני ירושלם

(כפסוק ג) ש"ותעמודנה אצל הפרות" היה סימן ששנות הרעב תהיינה תכופות לשנות השובע.

(ז) והנה חלום. השאלות הן: א. למה הוצרך הפסוק להשמיענו שהיה חלום, הלא כבר נאמר "ויישן ויחלום שנית". ב. מדוע לא נאמר גם אחרי החלום הראשון "והנה חלום". ג. מדוע לא נפעמה רוחו מיד כשהקיץ. אלא רק בבוקר.

חלום שלם. ומובן בזה למה נאמר "והנה חלום". ומדוע שזה לא נאמר גם אחרי החלום הראשון. אבל עדיין אינו מובן מדוע לא נפעמה רוחו מיד. אלא רק בבוקר. לכן ממשיך רבינו שהפסוק רומז שעד הבוקר קוה לחלום שלישי.

הפסוק רומז במה שספר שרוחו נפעמה בבוקר. פעם שלישית, וע"י זה יבין את פתרון החלומות הראשונים.

לא היה לבו שקט. כלומר, רש"י מקשה, מדוע אצל נבוכדנצר נאמר "ותתפעם רוחו", ומתוך מפני ששם היו שתי פעימות, שכחת החלום והעלמת פתרונו. ועל זה כותב רבינו שלפי מה שפירש שרוחו נפעמה רק

בספר השינה, לא זכינו לספר זה. (זכרון יצחק)

נהיה החלום חלום של ממש, חלום שעתיד להתקיים.

ענין אחד, שאם חשב שהם שני ענינים, היה לו לחשוב גם שהחלום הראשון לא יתקיים, שהרי חלם אחריו עוד חלום בענין אחר באותה שינה, וא"כ לשם מה ספר את החלום הראשון. אלא וראי הבין ששני החלומות הם ענין אחד.

והנה חלום, אבל לרש"י היה לו לומר "והנה חלומות". ואם תתרוץ שהפסוק הוא שאומר זאת לקושטא דמלתא, אבל הוא עצמו אה"נ חשב שהם שני חלומות, לכן ממשיך רבינו שהוא עצמו ג"כ אמר: חלום חלמתי.

חלומות. וזה טעם: וארא בחלומי, אכל הפתוב הנזכר: ואין פותר אותם לפרעה, לומר שאין פותר אפילו האחד מהם.

(יב) איש בחלמו. לפי החלום הקרוב לענינו. לשון רש"י. ויותר נכון שיאמר כי לכל אחד מהם פתר באשר הנה אמתת חלמו העתיד לבא לו, כי באשר פתר בו הנה לנו. וכן (להלן מט כח): איש אשר פברכתו ברך אתם, בפברכה הבאה אליו.

ועל דעתי אין צדק, אבל אומר איש את חלמו פתר לנו, ויהי באשר פתר לכל אחד בו פא והגיע אלינו. הגיד כי היו חלומות שונים ובהם פתרונים שונים, באשר פרש, שלא יחשב שחלום אחד חלמו שניהם ופתרון אחד להם. וכן לדעתי איש פברכתו ברך, שלא ברך אותם ברכה שנה לכלם, אלא ברכה מיוחדת לכל אחד באשר פרש ואמר לו.

טוב ירושלם

בחלומי (פסוק כב). ומה שהפסוק אומר: ואין פותר אותם לפרעה (פסוק ח) פירושו: ואין פותר אפילו אחד מהם.

(יא) איש כפתרון חלומו*.

שר המשקים ספר לפרעה שכל אחד מהם חלם חלום שונה, ויוסף פתר לכל אחד פתרון שונה.

(יב) איש בחלמו פתר. כתב רש"י: איש בחלמו, לפי החלום הקרוב לענינו. עכ"ל. ויותר נכון* היה לפרש שאמר: לכל אחד מאתנו פתר כפי האמת של חלומי, כלומר, כמו שעתיד לבא עליו. והראיה, כי כאשר פתר לנו כן היה לנו*. וכך הוא גם הפירוש של: איש אשר כברכתו ברך אותם (להלן מט כח), כמו הברכה הבאה עליו*.

ולפי דעתי אין צורך לפרש כך*. אלא הפירוש הוא שאמר: איש את חלמו פתר לנו, ויהי כאשר פתר לכל אחד כן בא והגיע אלינו. והוא התכוון לומר שהחלומות היו שונים, ושהיו להם פתרונים שונים, כמו שהמשיך ופירש. ומה שאמר זאת, כדי שלא יחשוב ששניהם חלמו אותו חלום, ושהיה לשניהם אותו פתרון*. וכך הוא לפי דעתי גם הפירוש של: איש אשר כברכתו ברך אותם, שלא ברך לכולם אותה ברכה, אלא ברך לכל אחד ברכה שונה, כמו שפירש ואמר לו.

"צננים" פירושו: חסר, ריק. תחילה ראה פרעה שבעה שבלים מלאות גרגירים ואח"כ ראה שבע שבלים צנומות, ריקות, חסרות-גרעינים.

(כג) צנומות*. כתב רש"י: צנומות, צונמא בלשון ארמי סלע. הרי הן כעץ בלא לחלות וקשות כסלע. ותרגמו: נצן לקיין. נצן, אין בהן אלא הנץ* לפי שנתרוקנו מן הזרע. עכ"ל.

פני ירושלם

(יא) איש כפתרון חלמו. לעיל (מ ה) מביא רבינו פירוש הראב"ע, שכל אחד ראה בחלמו את כל מה שעתיד לבא עליו, כלומר חלום אמיתי ללא תערובת דברים בטלים. ורבינו מוסף "והוא הנכון".

(יב) ויותר נכון, יתכן שהיה קשה לרבינו, הלא בזה הפחית את חכמת הפותר, כי אולי הפתרון של חלום פרעה אינו קרוב לענינו ולא ידענו יוסף, לכן מפרש רבינו שאמר שפתר לכל אחד כפי האמת של חלמו.

כן היה לנו, לרבינו היה קשה, בשלמא לרש"י אמר תחילה שהפתרון היה דומה לחלום, ואח"כ שהפתרון היה נכון, אבל לרבינו שמפרש שגם תחילה אמר שהפתרון היה נכון, למה חזר על דבריו עוד פעם. ומתוך, שהביא ראיה לדבריו.

כמו הברכה הבאה עליו. וכך מפרש רש"י שם.

לפרש כך, דומה לחלמו או כפי האמת של חלמו, אלא אפשר לפרש כפשוטו, כעצם חלמו, כפי מהותו ותוכנו.

אותו פתרון. כלומר, כדי שלא יחשוב שיוסף ידע את הפתרון מפני שהבינו מבין שני החלומות.

(כג) צנומות. השאלה היא, מהו הפירוש של "צנומות". כלומר איזה שבלים ראה פרעה.

אלא הנץ, ולפי זה אונקלוס אינו מתרגם את המלה, אלא מפרש את הענין, כדרכו, ואין אנו יודעים על שם מה הן נקראות צנומות.

(כג) צנומות ד נצן לקיין. שנתרוקנו מן הזרע ושדופות קדים. אינן קשות כסלע. אכל פרו בקערה מברכין עליו בקערה וא לשון חתוד וחפ הווי חנקת, שג ושהוא חסר הק והענין, כי לא ומקום אחד נבן בהן מקומות ריי וקשה על כשהנצו, אלא כי הוא כמו סלעוה אלא הפירו הצנומה בקערה הרבה ונותן עליו וזהו מה י במליא* נצא בצצ "מליא", ומקום וכן כאן שהשבלים לא הי מקומות תלולים ולכן אמר יוסף ו אין בהן נץ. כי מתרוקן לא נשאר ועוד, כלומר, ואי שבשבלים הרעות ו ראה אותן גמורות. אינן קשות כסלע. כסלע", וכך כותב יכשה שנתנה בקעו מברכין עליה המוצ (כמוכא בהערה הי מקשה על פירוש זו חתוכה, כמו שמפרו שני הפירושים.

תהלים מ
 מה
 מַטִּיט הַיּוֹן וַיִּקַּם עַל-סַלַע רִגְלֵי כּוֹנֵן
 אֲשֶׁרִי: וַיִּתֵּן כְּפִי | שִׁיר חֲדָשׁ תְּהַלֵּה
 לְאַלְהֵינוּ יִרְאוּ רַבִּים וַיִּירְאוּ וַיִּבְטְחוּ
 בַּיְהוָה: דֵּה אֲשֶׁרִי-הַגִּבֹּר אֲשֶׁר-שָׁם יְהוָה →
 מִבְּטָחוֹ וְלֹא-פָנָה אֶל-רֵחַבִּים וְשָׁמַי כּוֹב: L

נום
 יא תשתוק
 גיורא אנא
 הוד בלהון
 אשלי מני
 א אהד ולא
 זבחה לדוד
 ב מספרא
 א ואקים על

תרגום

פיפא רגלי תקון
 אסתורי: דוסדר בפמי
 שבה חדתא תהי
 תשבחתא קדם אלהא
 ותמון סגיאון וידחלון
 ויספרון במימרא דיי:
 הטובוי דגברא דשוי יי
 רוחצניה ולא אסתבי

רש"י

הנער (ישעיה ג ה). שהם הרהיבנו (שה"ש ז ה):
 ושמי כזב. השטים מדרכ הישר אחרי הכזב [של
 עכו"ם]. שטי אטורנא"ן נלע"ו:
 מטיט היון. מן היס. היון לשון רפס, פיינ"ש
 נלע"ו: כונן. הכין אשורי ולעדי: (ד) שיר חדש.
 סלע: (ה) רהבים. לשון גסות, כמו ירבו

ונו: (ג) מבור
 ן המיית יס:

כמו שעו מני
 זבליג שד (עמוס
 במשאון (משלי כ

כזה העולם, כי

קיה יח: ויט
 ושבי בשמים:
 זפלותי ברעות
 מגורת שואה
 (ישעיה יז ג)

קרה. גם זה
 לו. יאמר אותו
 יתברך. ואמר
 יו שיטה אזנו
 ט אלי רוצה
 זר הוא משל
 בע במימי או
 מחליו: מבור

וישמע שועתי.
 ר ר' יהושע בן

מצודת דוד

אחר המיתה נעשה האדם חפשי מן התורה והמצוות:
 (ג) מטיט היון, אשר העומד בה הוא שוקע ויורד: על
 סלע. במקום מגולה וקשה: כונן אשורי. הכין רגלי
 לעמוד על עמדי ולא לשקוע עוד: (ד) יראו רבים.
 כאשר יראו בהשגחת ה' יפחדו ממנו ויבטחו בו:
 (ה) אשורי. ויאמרו אשורי וכז: ולא פנה. לבטוח בהם: ושמי כזב. הנוטים אחר הרהורי הבל וכזב:

מצודת ציון

היון. הרפס אשר בקרקעית המים. וכן טבעתי בין מצולה
 (לקמן ט ג). וכפל הדבר בשמות נודפים כמו אדמח עפר
 (משל י ע): אשורי. רגלי: (ה) רהבים. ענין גאזה
 והתחזקות. כמו ירחבו הנער בוקן (ישעיה ג ה): ושמי. ענין
 נטיה. כמו אל ישט אל דרכיה לכך (משל ז ה):

אבן עזרא

טעם לאלהינו בלשון רבים, בעבור יראו רבים
 ויראו: (ה) אשורי. או יאמרו. אל רהבים בעלי הכח
 לעזרו, כמו המחצבת רהב (ישעיה נא ט): ושמי.
 תרגום, נוטה:

רד"ק

שאני חייב להודות לו. וטעם חדש להודיע כי חייב
 אדם לחדש שיר ותהלה על כל נס ונס שעושה עמו:
 יראו רבים. מאשר לא היו יראי האל יתברך עד
 היום, כשיראו מה שעשה עמי ישוּבו להיות יריאים
 ממנו ובוטחים בו, ויאמרו: (ה) אשורי. כי בה' שם
 מבטחו לכבוד: ולא פנה אל רהבים וגו'. ולא פנה אל
 אנשי בעלי כח וגאזה לעזרה, ולא אל אנשים שהם

שאון. בור שיש בו מים רבים כמו כשאון מים
 כבירים: מטיט היון. בור שיש בו טיט רב, וסמיכת
 טיט אל יון רוצה לומר שיש בו מכל מיני טיט עב
 וקלוש: ויקם על סלע רגלי. כנגד בור שאון: כונן
 אשורי. כשעליתי מהבור לא מעדו קרסולי, כלומר
 שלא נפלתי מחולי אל חולי: (ד) ויתן. בהצילו אותי
 חדשתי לו שיר, והוא נתנו כפי שעשה עמי חסד

מדרשי חז"ל

היניחני, וכן הוא אומר כי לא תעוּב נפשי לשאול. ולא
 עוד אלא שהודיעני באיזה דרך אלך, ולא עוד אלא
 העלני למרום וכן הוא אומר ויקם על סלע רגלי ואין
 סלע אלא בית המקדש. אמרו לו מנין אנו יודעין שעושה
 עמך כך, אמר להם השירה שאני אומר שנאמר: אתן כפי
 שיר חדש, וכי כל השירות ישנות אלא שנטלה הימנו
 רוח הקודש והשיבה לו שנאמר: השיבה לי ששון ישעך.
 (ילקו"ש).

לוי: שבעה שמות יש לו לגיהנם ואלו הן, שאל ואבדון
 ובאר שחת ובור שאון וטיט היון וצלמות וארץ תחתית.
 בור שאון וטיט היון, דכתיב ויעלני מבור שאון מטיט
 היון. (עירובין יט.). אלו חוצצין באדם, טיט היון. איזהו
 טיט היון זה טיט הבורות, שנאמר: ויעלני מבור שאון
 מטיט היון. (מקואות ט ב). למה נקרא טיט היון, על שם
 שצוחין ווי באש ובשלג הם צוחין יה. (ילקו"ש).

(ה) אשורי הגבר אשר שם ה' מבטחו. זה יוסף. ולא
 פנה אל רהבים, על ידי שאמר לשר המשקים זכרתני
 והזכרתני נתוסף לו שתי שנים בבית הסוהר. (ב"ר פט).

ויעלני מבור שאון מטיט היון. מטיט של לבנים. ויקם
 על סלע רגלי, שנתן לי בות מלכים במצרים ובות הים.
 ויתן כפי שיר חדש, או ישיר משה. דבר אחר, וכי דוד
 ירד לבור אלא אמר כבר הייתי בדרך שהולכת לבור ולא

מסורת המדרש
על ידי שאמר וכו' כאן
סי' ג' שמור"ד פ"ד א,
ש"ט פק"ה, תנתמא
וישכ"ט, חנ"י יל"ש שם,
תהלים תתסג.

למחסור' על ידי שאמר לשר המשקים (בראשית מ, יד)
'זכרתני' ו'הזכרתני' נתוסף לו שתי שנים שנאמר 'ייהי'
מקץ וגו'.

ג. (תהלים מ, ה) אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה
יוסף ולא פנה אל רהבים' על ידי שאמר לשר המשקים
(בראשית מ, יד) 'זכרתני' ו'הזכרתני' נתוסף לו שתי שנים
'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו' ר' יודן אמר המון רבי

(כדלעיל פה, ב), ועל ידי הנסיון עם האם הגיע אל הכת: "ודבר שפתים אך למחסור" — על ידי
— שדיבר בשפתיו דיבורים מיותרים, שאמר לשר המשקים: "זכרתני, והזכרתני", ניתוסף לו
— הפסד, של — שתי שנים — נוספות, במאסר, כי בתחילת דינו "לא היה יוסף ראוי לנתן בבית
האסורים אלא עשר שנים, מפני שהוציא דבה על עשר אחיו" (שמו"ר צא), ולמה הוסיפו לו שם שתי שנים?
אמר הקב"ה: אתה השלכת בטחוני, ובטחת בשר המשקים, ואמרת לו שתי "זכירות", "כי אם זכרתני
והזכרתני", תשתכח שתי שנים בבית-הסהר" (תנחו" וישב, ט). וזהו — שנאמר — כאן: "ויהי מקץ
שנתים ימים" — מקץ שתי שנים ליציאת שר המשקים מבית הסהר" (תנחו" שם), רק אז יצא יוסף, מפני
שקלקל בדיבוריו, והכל כדי שידע שלא השתדלותו וטובותיו של שר המשקים יושיעהו אלא חסדי ה'
בלבד, כנדרש למעלה (פה, תחילת סי' ז).

ג. ועל מה שהתארך שחרורו של יוסף בגלל השתדלותו עם שר המשקים, כאמור (בסימן הקודם),
זהו שאמר הכתוב: "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו, ולא פנה אל רהבים ושטי כזב" — אושרו
של האיש, ששם בה' את בטחונו, ולא פונה אל גאותנים השחצנים החצופים, הנוטים אל השקר, ונקט
הכתוב להביע בלשון "רהבים", לרמוז על "מצריים", שכן מצאנו כינוי זה למצרים, ובענין זה של עזרה
לזולת (ישעיה ל, ז): "ומצרים, הבל וריק יעזרו, לכן קראתי לזאת רהב" ודרוש: "אשרי הגבר אשר שם ה'
מבטחו", מי האיש שממנו אתה למד שכך הוא — זה יוסף, שהרי זהו סופו של הכתוב: "ולא פנה
אל רהבים" — "ולא בטח אל מצרים הקרויים 'רהב'" (רש"י עה"ת סוף "מקצ"י), הרי שממעשה בטחון
במצרים בא הכתוב ללמדך את המוסר, מיוסף, שממנו וממקרהו תלמד מהו מקרהו של מי שבוטח בה'
ואינו פונה אל חצופים ושקרנים כמצריים (ידי"מ), ויש לך גם להבין כאן כי "אשרי האיש" הוא יוסף
עצמו, שהיה שלם מאד במדה זו של בטחון בה' עד כי הקפיד ה' עליו אפילו על השתדלות שכזו, שאף
שראה בחלומותיהם של השרים את סיבת שחרורו הממשמש ובא, ולא בא אלא ללמד בינה ולגלות
עיניו של המצרי הזה מה עליו לעשות עתה בצאתו מכאן, וכפי שכך היה לבסוף באמת שהוא אשר
דיבר עליו אל פרעה, ואין לך מעשה הצלה גדול מזה, מה שהסביר לו יוסף לשר המשקים מכל מקום
(רז"ו, ורש"י עיי"ש), — על ידי שאמר לשר המשקים: "זכרתני והזכרתני", ניתוסף לו —
עוד סבל של — שתי שנים — במאסר, כדי שלא תבוא ישועתו מהשתדלותו של מצרי זה, אלא
מיד ה', ומקרהו או ממנו בא המשורר ללמדנו: "אשר הגבר אשר שם ה' מבטחו, ולא פנה אל
רהבים" — רבי יודן אמר: "רהבים" — דרשהו ברמזי משמעות: "רבים"; "רבים" — "רבבות";
"רבים" "רבבנים" — שרים; "מתרבים" — מתנשאים, וכלומר: ולא פנה אל — כל אותם —

עצב
ין פר
אך
י ר'
וורת
שותי
עצב
ה לו
אך

ופרעה
עם שר
אמורה
משקים
ודבר
דיבור
ון בין
המים
יבורים
מלקט
אמרי
מתים
רואה
וי טוב
זי יין,
שותי
" שעד
" בכל
—
ממנה,
לו בניו
ות בניו

ציונים
 והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה. ג"כ ע"מ ע"כ נמד"ר שא ע"מ פ"ד: ודע מה שפ"ד: ממוך. מל"ש מש"י פ"ח:

שינויי נוסחאות
 ואי אתה בא. צ"ק וכמשי"ב ואין אתה.

ליקוטים
 פ"ב א ה"ב ד"ה ושכר וכו' הגאון וכו'. כן פירש"י אצל הוא ק"מ דמוק לפרש שכר עבירה דר"ל הגאון ועוד דלפ"י הול"ל אפי"ה הו"ה הפסד שכר מצוה כנגד הפסדה והפסד וכו' דר"ל הש"י לשיקר שכר המצוה שהוא רב כנגד מעוט הפסדה והמקום ו"ל פי שהוא דמוק עם מה שלמעלה שצ"מ של המצוה שכר מצוה י"ל למה ו"ל של מ"ע שמתמלא אותה שימחה העובר עליה עונש גדול דע צעש"ה י"ג שכר גדול וכו' וכו' אמר שכר עבירה שכר חפשה אותה גם זה לא התבאר אמנם תלמודא מעשה שהטעם אשר עונש ושהו גדול שכר הנחמו כפי הערך ההוא וכו' ע"כ ולע"ד דלפניו לפי ע"ד מתאמת י"ל גדולה עבירה לשמה ממנו של לשמה והיה מאמר זה דמוק אלעיל שאין אהה יודע מתן שכרן של מצוה שיש מי ששכרו מרובה מחבירו שהכל הולך אחר כוונת הלב מעין מה שפי' המיי"ט. ו"ס שיש גאון לעשות מצוה של לשמה חסוד ההפסד שיש לך על הכוונה היא של לשמה שהוא נוסף על השכר שיש לך על מעשה המצוה עממה והדבר כן נהפכו בעבירה לשמה שאין שחשבו השכר שיש לך על הכוונה הטובה שהוא יותר ויותר על מיעוט ההפסד שיש לך על ענין עשיית העבירה עממה הרי שהכל הולך אחר הכוונה דלמחמת לנ"ה בע"י (ש"ל)

ולמעשה שמתמלא מי שעובד למתן. ושכר הפעולה קצובה. ומראה שיקבל עליה שכר מאת המלך יותר ויותר מן הראוי והקצוב. לפי שהיא נאותה לו למתן. או מלד אחר. ושכר כזה אינו ראוי להקראות שכר בהחלט שהרי אינו השכר הראוי. אצל זה שמו אשר יקרא לו מתן שכר. לפי שיש עמה מתנה מרובה. ואינה מתנה ג"כ בהחלט. שהרי שכרו אמו. והיינו נמי דמתן מתן שכרן שעברך נחת רוח שלפניו צעשיית המצוה. מתן אדם ירחיב כרונו יתבצר. וזה ענין הכתוב צעמנו שאומר (ישעיה מ') הנה שכרו אמו ופעולתו לפניו. שכן הוא אומר הנה שכרו אמו. וזכור שהוא אמו. ועוד זאת שנית שפעולתו לפניו. שהפעולה אמנם היא לפניו יתבצר וצבחה זו שכרו כפול ומכופל צמתנה מרובה כאמור. כך נ"ל: והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה וכו'. שאע"פ שאין שכרה ידוע כמה הוא. ידענו ששכר מצוה זהא עלמא ליכא. וששכר האמתי הוא צעוה"צ ואין ערך אליו מהטוב הגשמי שאתה מפסיד וכמו שדרשו [ברכות ל"ד]. על עין לא ראתה. וכמאמר. יפה שעה אחת של קורח רוח וכו' ורצי לא חלק צוה על אנטיגנוס. אצל אמר ששכר יפגע כך מנוול זה הוא שטן הוא יר הרע. שאו ראוי שתחשוב הפסד ושכר כדי להעבירו מעליך. הר"י אברבנאל. וכן כתוב דרך חיים. ולפי מה שכתבתי שם צמחנת אנטיגנוס שלא צא לשלול ולהוסיף העובד צשכר מכלל עובדי ה'. ולא דיבר אלא שהעובד היומר נבחרת ושאלין למעלה הימנה הוא העובד שלא על מנת לקבל פרס. א"כ דברי רבי הן אמורים בכלל. ועל הרוב. ואנטיגנוס על הפרט הוא אומר ומי יתן שלא יהיה בכלל אלא מה שצפרט: דע. לפי שהמכלול הזה אינו צראייה חושית. אצל צראייה השכל. לכן חזר ואמר דע. ועיין צרפ"ג: מה שפ"ד: ממוך. שחס חלש למעלה וגבור למטה אימת החלש על הגבור. כ"ש שהגבור למעלה. וממך לא רחוק אצל למעלה ממך ממש. כענין שנאמר שוימי ה' לנגדי (מהלים ע"ו): עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים. יש דברים שמגיע עליהם הראיה כמעשה הרשעים. ויש דברים שמגיע עליהם השמיעה. כדבר אחת הנבלות. ולכן הוא אומר עין רואה. ואוזן שומעת. וכדי שלא תאמר יש שכתה לפני כסא כבודו. לכן הוא אומר וכל מעשיך בספר נכתבים הוא ספר הזכרונות שזכר הפייטן צפוט ימים הנוראים. וגם צמורה נאמר מספרך אשר ככתבת. אמחנו מספרי. והיה מספיק לנניעת העצירות. כשיסתכל וידע שמעשיו צספר נכתבין. ואין זה אלא כדי שפעלו וגמולו ישלם לו. אצל לא ידע ויבין את זאת כי אם צהקדים לו הידיעה שיש רואה ושומע. לכן הוצרך להקדים גם אלו השנים. וכתב דרך חיים. כי אמר עין ואוזן צלשון יחיד כי לא אדם הוא שיש לו עיני צסר ודס. חס ושלוס:

ולמעשה שמתמלא מי שעובד למתן. ושכר הפעולה קצובה. ומראה שיקבל עליה שכר מאת המלך יותר ויותר מן הראוי והקצוב. לפי שהיא נאותה לו למתן. או מלד אחר. ושכר כזה אינו ראוי להקראות שכר בהחלט שהרי אינו השכר הראוי. אצל זה שמו אשר יקרא לו מתן שכר. לפי שיש עמה מתנה מרובה. ואינה מתנה ג"כ בהחלט. שהרי שכרו אמו. והיינו נמי דמתן מתן שכרן שעברך נחת רוח שלפניו צעשיית המצוה. מתן אדם ירחיב כרונו יתבצר. וזה ענין הכתוב צעמנו שאומר (ישעיה מ') הנה שכרו אמו ופעולתו לפניו. שכן הוא אומר הנה שכרו אמו. וזכור שהוא אמו. ועוד זאת שנית שפעולתו לפניו. שהפעולה אמנם היא לפניו יתבצר וצבחה זו שכרו כפול ומכופל צמתנה מרובה כאמור. כך נ"ל: והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה וכו'. שאע"פ שאין שכרה ידוע כמה הוא. ידענו ששכר מצוה זהא עלמא ליכא. וששכר האמתי הוא צעוה"צ ואין ערך אליו מהטוב הגשמי שאתה מפסיד וכמו שדרשו [ברכות ל"ד]. על עין לא ראתה. וכמאמר. יפה שעה אחת של קורח רוח וכו' ורצי לא חלק צוה על אנטיגנוס. אצל אמר ששכר יפגע כך מנוול זה הוא שטן הוא יר הרע. שאו ראוי שתחשוב הפסד ושכר כדי להעבירו מעליך. הר"י אברבנאל. וכן כתוב דרך חיים. ולפי מה שכתבתי שם צמחנת אנטיגנוס שלא צא לשלול ולהוסיף העובד צשכר מכלל עובדי ה'. ולא דיבר אלא שהעובד היומר נבחרת ושאלין למעלה הימנה הוא העובד שלא על מנת לקבל פרס. א"כ דברי רבי הן אמורים בכלל. ועל הרוב. ואנטיגנוס על הפרט הוא אומר ומי יתן שלא יהיה בכלל אלא מה שצפרט: דע. לפי שהמכלול הזה אינו צראייה חושית. אצל צראייה השכל. לכן חזר ואמר דע. ועיין צרפ"ג: מה שפ"ד: ממוך. שחס חלש למעלה וגבור למטה אימת החלש על הגבור. כ"ש שהגבור למעלה. וממך לא רחוק אצל למעלה ממך ממש. כענין שנאמר שוימי ה' לנגדי (מהלים ע"ו): עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים. יש דברים שמגיע עליהם הראיה כמעשה הרשעים. ויש דברים שמגיע עליהם השמיעה. כדבר אחת הנבלות. ולכן הוא אומר עין רואה. ואוזן שומעת. וכדי שלא תאמר יש שכתה לפני כסא כבודו. לכן הוא אומר וכל מעשיך בספר נכתבים הוא ספר הזכרונות שזכר הפייטן צפוט ימים הנוראים. וגם צמורה נאמר מספרך אשר ככתבת. אמחנו מספרי. והיה מספיק לנניעת העצירות. כשיסתכל וידע שמעשיו צספר נכתבין. ואין זה אלא כדי שפעלו וגמולו ישלם לו. אצל לא ידע ויבין את זאת כי אם צהקדים לו הידיעה שיש רואה ושומע. לכן הוצרך להקדים גם אלו השנים. וכתב דרך חיים. כי אמר עין ואוזן צלשון יחיד כי לא אדם הוא שיש לו עיני צסר ודס. חס ושלוס:

והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה,
ושכר עברה כנגד הפסדה. ויהסתפל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עברה, דע מה למעלה ממוך, עין רואה ואין שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין: ב רבן גמליאל בנו של

ומיתה ידיו שמים, ומלקות. העונש הקל לעבירה הקלה, והחמור למורה: והוי מחשב הפסד מצוה. מה שאתה מפסיד מסחורתך וממונך מפני עסק המצוה, כנגד השכר שיעלה לך ממנה בעולם הזה או בעולם הבא שיהיה יותר מאותו הפסד: ושכר עבירה. הגאה שאתה נהנה בעבירה (*), כנגד הפסד שעמיד לצוה לך ממנה:

* בר"ב ד"ר דו העבירה.

פירוש המשניות להרמב"ם
 שהחטא אשר עוש עונשהו גדול שכר הנחמו כפי הערך ההוא מן הגדול כמו שהתבאר בקדושין באמרם כל היושב ולא עבר עבירה נוחנין לו שכר כעונש מצוה וכבר ביארנוהו שם ולשון התורה בהיות המעשים ידועים אצלו יחברך כמו שמשנה רבינו עליו השלום אמר מספרך אשר כתבת:

בביתו לאו והוא אמרו ולא תשים דמים בביתך ומהו חדע ששכר שבייתה בשבת יותר גדול משכר מילה ושכר המילה יותר גדול אצל השי" משכר עשיית המעקה. והוא ענין אמרו והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה וג"כ אמר שכר עבירה כשלא תעשה אותה גם זה לא התבאר אמנם תלמודא מעשה שהטעם אשר עונש ושהו גדול שכר הנחמו כפי הערך ההוא וכו' ע"כ ולע"ד דלפניו לפי ע"ד מתאמת י"ל גדולה עבירה לשמה ממנו של לשמה והיה מאמר זה דמוק אלעיל שאין אהה יודע מתן שכרן של מצוה שיש מי ששכרו מרובה מחבירו שהכל הולך אחר כוונת הלב מעין מה שפי' המיי"ט. ו"ס שיש גאון לעשות מצוה של לשמה חסוד ההפסד שיש לך על הכוונה היא של לשמה שהוא נוסף על השכר שיש לך על מעשה המצוה עממה והדבר כן נהפכו בעבירה לשמה שאין שחשבו השכר שיש לך על הכוונה הטובה שהוא יותר ויותר על מיעוט ההפסד שיש לך על ענין עשיית העבירה עממה הרי שהכל הולך אחר הכוונה דלמחמת לנ"ה בע"י (ש"ל)

פירוש המשניות להרמב"ם

שהחטא אשר עוש עונשהו גדול שכר הנחמו כפי הערך ההוא מן הגדול כמו שהתבאר בקדושין באמרם כל היושב ולא עבר עבירה נוחנין לו שכר כעונש מצוה וכבר ביארנוהו שם ולשון התורה בהיות המעשים ידועים אצלו יחברך כמו שמשנה רבינו עליו השלום אמר מספרך אשר כתבת:

מלאכת שלמה

האזן לסמוך העין למינת למעלה לומר דע שאין העין רואה מלמעלה למטה אלא למעלה ממך הוא מה שהעין רואה ע"כ. ב רבן

י ב י ן	תפארת ישראל	י ב י ן
כ"א יש עוד חילוק צנינה צאיכות לכל מצוה מתן השלמה אחרת לנפש. לדברי הנפש הם כלרכי הגוף, דהיין וההזב השונים יותר, והלחם והבשר נזרכים יותר. כ"כ יש מצוה ששכרן רס ונישא. ויש שאין מנושאין ורמים כל כך, אצל נזרכים יותר למעלות חסונותיהם של הנפש. ולכן העלים הקצ"ה מלהודיע שכרן, כדי שירדוף אחר כולן, שכולן נזרכים לו: ה הפסד שיתגבל לך בעולם עובר ע"י עשיית המצוה: ו צעולם הנחמי: ז הרווחת ממנו או עונג שיתגבל לך כשחשע העבירה: ח למעלה מהשגתן: ט לעומק לצנן אשר שם חחרוג מחשבות חטא שלך: י דברי חטא שתדבר:	יא מעשה חטא שלך, כל הג' רשומים לנ"ה לפניו ית', ואם שישקפו לך בשמים ולא תעשע עליהם כרע, לפניו ית' אינס שכוזים. ונענין ספר שטנר כלן ובשאר דוכתא נתניך ובש"ס ננר פירשתי צאריכות ובראיית בדחשומי לר"ה, ובפירושי ראשי אבות הארון שזכרנו. ואכן נאמר בקילור, שמרנו על צילוני הסנות האחרות שבעולם שכולן קשורין זכ"ו, וכן כל האספות וכל מעשיהן חלויין צןן, וכן צןן, וכולן בעולם הרוחני צאופן נפלא מאל, למעלה הרבה מהשגת האדם. וכל האחרות הגיל חלויין זכ"ו צאופיות ומלות וצרכים ששפכר. והוא הוא ספר הבראה. והיינו דקאמר הבא וכל מעשיך צספר הבראה הוא נכתבים, ושם עשו רשע, שקללת	כ"ב כמ"ס צפוק פ"ב דגדרים (כי ה') ונעבור תהיה ידאחז על פנינס צלחתי חמטאו וז הוצוה בו. דע בו עין בו. כמ"ס (פ"ב ל"ד) כי עינו על (כל דרי אש (סס ל"ג) וכל צעני יספור (וימיה ל"ג) אשר עויין פקוחות על כל דרי וגו' (מש"ה) כי נכח עיני ה' דרכי אש וגו'. ועי' בילקוט שם וביולא רכבה. ואוזן בו. כמ"ס (מהלים ל"ד) הנוטע און הלא ישמע וגו'. וכל מעשיך בו. כמ"ס (פ"ב ל"ד) כי צד כל אדם יחוסו לעמ' כל אש"י מעשה.

חשנון אלו שמתקני בו. והסתכל בו. כמ"ס צפוק פ"ב דגדרים (כי ה') ונעבור תהיה ידאחז על פנינס צלחתי חמטאו וז הוצוה בו. דע בו עין בו. כמ"ס (פ"ב ל"ד) כי עינו על (כל דרי אש (סס ל"ג) וכל צעני יספור (וימיה ל"ג) אשר עויין פקוחות על כל דרי וגו' (מש"ה) כי נכח עיני ה' דרכי אש וגו'. ועי' בילקוט שם וביולא רכבה. ואוזן בו. כמ"ס (מהלים ל"ד) הנוטע און הלא ישמע וגו'. וכל מעשיך בו. כמ"ס (פ"ב ל"ד) כי צד כל אדם יחוסו לעמ' כל אש"י מעשה.

הג' והי' הרש"ש פ"ב א התי"ד ר"ה עין רואה. וכתב ב"ר"ה כי אמר עין ואוזן ב"ר"ה בו. מלינו רבות ב"ר"ה עיני ה' צופות (מש"י ע"י) עיני ה' אל צדיקים ואזינו אל שועמם.

ב דרך אר משכחת עו מפרכת ומז ממונו: וכ"כ יהא עמל צנ חנה משכח למלאכה. לכ חורה שאין צמלה, לפי מזונות, ומז ומשכח חלמ עמיהם לשנו ליטול עטר עשיתי צעני אבותם מסי של ציבור ול היא המסי עמיהן להוסי מלד טוב הן צדיכם שבו מלד מעשיכ אני עליכם צישראל, הוא כל העוסקים מצוה לנדקה לשם שמים, עסקים (*). עו חעמוד להס למצוה זו, מ המצוה מממ אני עליכם עוסקים עם עסקי הצבור (* בר"ב ד"ר שיפ

דמוק: שכר ב בדרך ארי כמו שכאורו

גמליאל בנו דמולין דף ה'. דה"ל למימי יפ לאו דוקא וכה"ו וכה"כ ראה חיי דטורוח. וכל

עליך מעשה צראש א' נכשת ל"ב ד ואח"כ נקרא רב רק כשיש עמה ישמח ממך כל טו מעטרת חמי יוגרם למטוא:

למנוח צכר חנוך
 בוצוא סענית ת. ואלא ירושל

14

והיה חשש פן יפרץ בה ח"ו ולא עוד אלא שלא היה באפשרי לכל קמן וקמן מישראל שיקבל בעצמו אלא ע"י התקשרות ישראל זה בזה היה כל אחד מקבל משלפניו ומשפיע לאיש שלאחריו והיה משה מקבל הראשון ואחריו אהרן מחיצה לעצמו שהוא קיבל ע"י משה ואח"כ הכהנים ע"י אהרן ואח"כ שאר ישראל יעקב חבל נחלתו כחבל הקשור נימא בנימא כן היו משפיעים זה לזה. וכן נאמר [ישעיה נב, ט] לעתיד כי עין בעין יראו וגו' יראה פירושו פירוש עין הוא השגת עיני הנשמה ויתקשר השגת כל אחד על ידי עין השגתו הסמוך למעלתו וזהו עין בעין כמ"ש עין שכל של זה בעין שכלו של חבירו הגדול ממנו וע"י זה יהיה נגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר ר"ל שהראיה יהיה לכל בשר יחדיו והיינו כל אחד על חבירו על כן הזהירם משה מאוד כי לא זו בלבד שאם יתקרב יותר לא יוכל לקבל הוא עצמו אלא אפילו כל אותן שהם ראויים לקבל ע"י השגתו כולם יפלו שלא יוכלו לקבל כיון שלא ימצאו ע"י הסדר שסדרן משה. וזהו ונפל ממנו רב ור"ל מאחד שיפול יפלו רב והיינו דקאמר במכילתא אפילו רב אחד מהם וכו' כנ"ל שאחד הסמוך לגבול שהוא המקבל הראשון להשפיע לכל אלו שאחריו מעכב ע"י כולם והארכנו מזה בפרשת יתרו כי הוא שורש גדול בדור אחר דור שע"י קבלתן זה מזה מתקשרים נשמתה עד שמקבלים כל אחד חלק תורתו המקובלת בשעת מתן תורה בסיני ע"י השתלשלות הנשמות זה בזה. ויש בזה תוכחה מגולה לתלמודים המתפרצים ומתגדרים כמעט השכל להם ובונים במה לעצמם ויש מהם כי בחלה בהם מדות הגסות רוח עד שיפגעו פיהם להגדיל עצמה נגד גדולי ישראל שבדורות שלפניהם אשר לא יבינו שיחת דבריהם.

14 (ו) והנה אמרו חז"ל [בבבא מצ, ג, ט] דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים, וכתבנו בחידושינו דהנה מצינו במשה רבינו עליו השלום הנביאים אחריו שהיה להם עינים לראות והיו נקראים רואים כדכתיב (שמואל א' ס"ו ט) [פס' ען] כי לנביא היום יקרא לפנים הראה, ואח"כ כשפסקה נבואה מישראל היו משתמשים בבת קול כמ"ש חז"ל [מגילה ג, ט] בפסוק [ישעיה ג, כ] ואזניך תשמענה דבר וגו' ואח"כ בדורות האחרונים לא זכו גם לשמיעת האזן וכשראו שהתורה מתמעט התירו משום עת לעשות לה' לכתוב דברים שנאמרו בעל פה כדאיתא בגמרא [גיטין ס, ט] א"כ ראוי לאדם לשום אל לבו שפלות דורותינו וכמה מעלת להם עלינו. וזה שאמרו דע מה למעלה ממך ר"ל הבע כמה מעלת למעלה ממך עין רואה שהם הנביאים ואזן שומעת המשתמשים בבת קול ועתה ראה שכל מעשיך ר"ל שהוא משום עת לעשות לה' שלא ישתכחו מעשה המצות על מכוונם והתירו להיות בספר נכתבים.

15 (ז) עוד אמרו חז"ל במסכת שבת דף ק"ב ע"ב אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים ולא כחמורו של ר' יוסי דמן דיוקרת ושל רבי פנחס בן יאיר וכו', לכאורה אינו מובן אם נאמר שבני אדם יהיו שווים לחמורים וכל שכן אם גדולי חקרי לב אמרו זה בדורותם א"כ אנו גרועים הרבה מאוד מחמורים והוא נגד המוחש בראי'.

ויראה פשוט שהענין הוא שבדורות הראשונים היו משפיעים חכמים הגדולים הרבה חכמה ותבונה עד שהיה מתפשט בכל העולם ואפילו בבהמות, ועל דרך זה י"ל אנו כחמורים שלהם שבדורות

1. כעין דברי רבינו כאן איתא בדרשות הר"ן [הדרוש החמישי]. 2. בירושלמי [גיטין פ"ו ד"ז] אמר רבי שכשם לבין קרשי הקרשים לבין חולי חולין כך בין דורינו לדורו של רבי יוסי, וכתבו האחרונים שהוא על דרך דברי הגמ' שאם הראשונים כמלאכים וכו'; וכתב הפרי צדיק [בראשית את י] שאעפ"י שרבי הוא רבי הקדוש מ"מ קרא לעצמו חויל חולין ביחס לר' יוסי שישנם מדרגות רבות בקדושה, וא"כ הוא הדין אף בחמירות כך הוא וביחס לדורות הראשונים אנו כחמורים שהוא מלשון חומריות.

שלפניהם. ובה מובן ד תורתו נימא דוקא כתמו לפעוה דקאי על חמור פתכתי דיש לפרש מה לא ידעו והיינו דקאמר שהמזון בנפואה על חמור פתאיתא כריש מסכת ו ואין היינו על הכהמה. שלא נימא והטעם דג על הגל ראוי לקיימו ו התפואה של בעלים ופ ע"א וזהו חמור. והיינו ועיין בפסכת תענית דן

(ט) עוד אמרו חז"ל בפ"י שלא יקרא השני פמו שפואר לקן פעט את החומר ומצו פשפל

ונתהושי תורה פו כפמה שאפור שלמה המי יש לפרש פתחו שעה"כ לקבל שפרם והפיונה ל תקוהמים לא ידע מה שי פלל ואתר כל הדברים מעט כפפה מן הים אחר מאוד להיות דבריהם ז"ל [בבבא מצ, ג, ט] בפסוק [שיר השירים ג, ד] ודובבות בקבר והיינו שב נשאר בקבר קיסטא דחיו מתעורר החיות שכנוף. ו מזה כי העוסק בתורה ו נראה שזהו שאמרו חז"ל

הנה דקרי

1. עיין שרית יהוד

הקונה לספר הנ"ל
האון מוגל"ר פנחס הלוי א"ג הורו"ו פ"י זצ"ל
מכון פתאור

זוה מרומז בהגמרא הנ"ל: מצות נר חנוכה - נ"ר ראשי תיבות נ'פש ר'יוח; חנוכה, רצ"ל שהוא מחנך את עצמו לעבודת השי"ת - נר איש וביתו, דהיינו שהוא מתקן עצמו וביתו, דהיינו כל המחזברים עמו כנ"ל. והמהדרין, רצ"ל שעושי תשובה" בפני עצמן ואינם סומכים הכל על הצדיק לבדו - נ"ר לכל אחד, שרואין לתקן את עצמן נפ"ש רוח"ת. והמהדרין

מן המהדרין, שעושי תשובה על התשובה ראשונה - בית שמאי אומרים פוחת והולך, שהם פוחתים את עצמם; ובית הלל אומרים מוסיף והולך, שמעלים בקודש, כנזכר לעיל. ודו"ק.

[עוד רמזים על חנוכה ממנ"ל לקמן בפרשת מקץ (ד"ה ויטא עיניו - הראשון והשני) ולעיל בפרשת תולדות (ד"ה הנה)].

ואלהותו יתברך-שמו העולמות^נ, ויתחזק ו עוד בלתו. ומתחילה ו קדשו על ידי נביאים ו באספקלריא המאירה התגלות שכינתו אשר עמו בני ישראל, ועל שלימה אצל בני הז משגיח בהשגחה פר האדם ועל מחשבות נבואתו מהם לטעמיב

בפרשת פקודי (פיסקא ו) ד'מאירה' דנקט רבינו - נתנבאו בשאינה מאירה) מראיתו מבעל ההפלאה ו שאינה מאירה] וכלל כל בדפוס, רצ"ע^ג. (ג) ש אם פסקה נבואה - רוח ע"א) איתא כן: "השתא נ

(בסוף הדיבור הראשון); ורא: שתכלית בריאת העולם - וענף ב דף יא טור ג) ושער הכ ברא כל העולמות והיה עיי ואם חלילה יסתלק חיותו מ המאירה ושאינה מאירה עיי (חלק ג שער ו). וראה טעם במסכת סוכה (דף ט ע"ב ד"ו וכתב התוספות יום טוב כי לשעתו מהכורא יתברך לה התוספות בסנהדרין (דף יא ע אמר רבי יוחנן, מנין שמשנת משום נחוש, רש"י, שנאמ וקל איתתא בדברא [קול שא ב' פעמים, שם]. [ו] ועיי אפשר לזכות למעלת רוח"ה כל השראת רוח"ה הקודש, אף מחמת כי רוח"ה הקודש הוא אף על פי כן נתלבש באות פרשת וישב (ד"ה או יאמר ו ממעזריטש ז"ע], והוא שאנ

פרשת מקץ

7

ויהי מקץ שנתים ימים וגו' (מא, ה). במדרש רבה (נלאשית פט, ג) אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו (מהליס מ, ה), זה יוסף; ולא פנה אל רהבים ושטי כזב - בשביל שאמר זכרתי והזכרתי ניתוסף לו שתי שנים. המדרש הלז פליאה, וכולם קמאי דקמאי צווחי על המדרש הלז לפרשונא^א, כי היכן היה בטחונו בהשי"ת כיון שסמך עצמו על שר המשקים, ועי"ז נעגש וניתוסף לו שתי שנים כמאמר המדרש הנ"ל, והאיך שייך לומר אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה יוסף. ונקדים לבאר הפסוק בפרשת וישב (לעיל מ, יד) כי אם זכרתי אתך, שלשון

'כי אם' הוא (בענין) [כענין] תנאי שהתנה עמו בענין הזכירה. גם תיבת אתך מיותר ואין לו שחר. גם מה שאמר והזכרתי אל פרעה, כי זכירה שייך בדבר הנשכח מאדם ובא אחר ומזכירו אותו דבר, על זה שייך זכירה, וכאן מה זכירה שייך כאן אצל פרעה אל יוסף שלא היה יודעו ומכירו כלל מקודם לכן.

אך על פי דרכינו, שתמיד אנחנו עסוקים מענין אל ענין באותו ענין, יתיישב הכל על נכון. שהשי"ת ברא כל העולמות והשתלשלותם בכדי שיתגלה שכינתו בתחתונים^א, להיות כל הברואים ובאי עולם מכירין שבח רוב גדלו

ביאורים

ורוחו וריח בגדיו מבושמין, ואין ריח כל היום [ובפרקי דרבי אליעזר (פרק כה) הוסיף וביאר הנמשל: 'כך כל מי שהולך עם הצדיקים, לוקח מדרכיהם וממעשיהם הטובים'], עליו הוא אומר: 'הולך את חכמים יחכם'. וראה גם במסכת ברכות (דף נג ע"א). (י) והמהדרין וכו' - נראה דרכינו ביאר 'מהדרין' מלשון הדרי בי - לשון חזרה, וכמו שביאר בכמה מקומות (עיי' לעיל בפרשת חיי שרה ד"ה ותשא רבקה, ובעוד מקומות). וכן בסמוך 'מהדרין מן המהדרין', היינו חזרה על חזרה, תשובה על תשובה.

(א) שיתגלה שכינתו בתחתונים - וכדאיתא במדרש תנחומא פרשת נשא (פיסקא טז): "בשעה שברא הקדוש-ברוך-הוא את העולם, נתאווה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים וכו'", עיי' שם. וראה שם גם

הערות והשוואות

שכבר עשה תשובה נכונה, הרי עיקר החשובה בלב, והלב יש בו כתינות ומדריגות רבות... [ועוד כתב שם, כי מי "שרואה בעצמו דלא סליק ביה נהורא דנשמתא - מכלל שהיום לא נתקבלה תשובתו... או שרוצים להעלותו לתשובה עילאה יותר, מעומקא דליבא יותר, ולכן אמר דוד (תהלים נא, ה) 'יחטאתי נגדי תמיד'...]. ועיי' מה שהאריך בסידור-של-שבת (חלק ב דרוש השלישי פרק ג מאמר ה) בענין מדריגת תשובה רב סעדיה גאון; ועיי' גם בקדושת-לוי (ליקוטים לפרשת וירא ד"ה וירא אליו ה'). והבחינה שדיבר בה רבינו כאן קרובה מעט למדריגה החיא, אך לא לגמרי [כי בה אין שייך לשון 'חוששין']. ודו"ק היטב.

[א] עיי' ברכינו בחיי סוף פרשת וישב (מ, יד) ובפרשתנו כאן (ריש פסוק א), ומובאים דבריו גם בכלייק' בפרשתנו

מורה"ר קיונימוס ק'אמן ה'ו' ז'אט"ן ז'צ"ח
מכון אור גמסר

ואלהותו יתברך-שמו והוא לבדו מנהיג כל העולמות², ויתחזק האמונה שהוא לכדו ואין עוד בלתו. ומתחילה הופיע לנו השי"ת ממעון קדשו על ידי נביאים הקדושים שהיו מתנבאים באספקלריא המאירה³, והיה נראה לעין כל התגלות שכינתו אשר מתגלה להנביאים לצרכי עמו בני ישראל, ועל ידי זה נתחזק האמונה שלימה אצל בני האדם להאמינו שהשי"ת משגיח בהשגחה פרטית על כל מעשי בני האדם ועל מחשבותיהם. ואחר כך שסילק נבואתו מהם לטעמים הידועים⁴, עדיין היו

משתמשים בבת קול⁵ - גם כן היה לטעם הנ"ל, להתחזקות האמונה. ועוונותינו הרבים גרמו כל אלה שאין לנו לא נביאים ולא בת קול, אך זאת נשאר לנו - קשקוש פעמוני קודש, שמשרה רוח קדשו על צדיקי הדור⁶ בכל דור ודור⁷; - הכל הוא בשביל התחזקות האמונה כנ"ל. כדאיתא בהקדמה לספר הפלאה על מאמר עין רואה ואוזן שומעת וכו' (אנוט ג, 6) - שבתחילה בימי הנביאים היו בבחינת 'ראיה' וזה הוא 'עין רואה', ואחר כך היו משתמשים בבת קול והוא 'אוזן שומעת', וכו', יעויין

ביאורים

בפרשת פקודי (פיסקא ו), וכן בכמדבר רבה (יג, ו). ב) באספקלריא המאירה - הנה מוכרחים אנו לומר ד'מאירה' דנקט רבינו - לאו דוקא, דהא רק משה רבינו נתנבא באספקלריא המאירה, אולם שאר הנביאים נתנבאו בשאינה מאירה (מסכת יבמות דף מט ע"ב). ואין לומר שכוונת רבינו רק על משה, כי הן מלשונו והן מראייתו מבעל הפלאה מוכת דכנבואה עצמה - עד לשימוש בבת-קול - לא חילק בין המדריגות [בין מאירה ושאינה מאירה] וכלל כל הנביאים בחדא מחתא, וע"כ כדכתבנו. [ואולי יתכן דחיבות 'ישאינה מאירה' נשמטו בדפוס]. וצ"ע ג). ג) שמשרה רוח קדשו וכו' - עיין בהקדמה לשער ההקדמות (דף ד טור א), וז"ל: 'ואף אם פסקה נבואה - רוח הקודש על ידי אליהו הנביא זכור לטוב לא פסק'¹. [ובזוה"ק פרשת ויחי (דף רלח ע"א) איתא כך: "השתא פסקא נבואה ופסקא בת קול ולא משתמשי בני נשא אלא בחלמא". ועיין גם במסכת

הערות והשוואות

(כסוף הדיבור הראשון); וראה גם בפירוש ידי-משה על המדרש שם. [ב] בזוה"ק פרשת בראשית (דף מה ע"ב) איתא, שתכלית בריאת העולם - "בגין דישתמודעון ליה" [כדי שידעו אותו]. ועיין גם בעץ חיים שער א (ענף א דף יא טור א וענף ב דף יא טור ג) ושער הכללים (פרק א). וראה גם לקמן בפרשת בא (ד"ה או יאמר בא - האחרון) שכתב רבינו "שהקב"ה ברא כל העולמות והיה עיקר רצונו יתברך כדי שידעו כולם שהוא יתברך מהווה כל הוויות והוא שופע חיות בכלם ואם חלילה יסתלק חיותו מהם אף רגע אחד יהיו אפס ותהו. וזהו 'ומלכותו בכל משלה'". [ג] ועוד בענין אספקלריא המאירה ושאינה מאירה עיין בדברי רבינו לקמן בפרשת ואתחנן (ד"ה את הדברים), ואכמ"ל. [ד] עיין בשערי-הקדושה (חלק ג שער ו). וראה טעם לסילוק הנבואה בחידושי אגדות מהרש"א במסכת יומא (דף ט ע"ב), וכן בחידושי אגדות במסכת סוכה (דף ט ע"ב ד"ה כחומה). [ה] עיין במסכת יומא (הנ"ל בהערה הקודמת) ובזוה"ק פרשת ויחי (דף רלח ע"א). וכתב התוספות יום-טוב ביבמות (פרק טז משנה ז) "שהוא קול שנשמעו בו לאחר שפסקה הנבואה, והוא קול מחודש לשעתו מהבורא יתברך להודיע סודו ליראיו, ואותו קול קראוהו 'בת-קול'". [ושם תמצא ב' פירושים - אחד בשם התוספות בסנהדרין (דף יא ע"א) - לשם 'בת-קול']. וראה עוד מה דאיתא במסכת מגילה (דף לב ע"א): "אמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן, מנין שמשתמשין בבת-קול נאם בלבו להתחיל דבר ושמע קול - או הין או לאו - הולך אחריו ואין כאן משום ניחוש, רש"י, שנאמר (ישעיה ל, כא): 'ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר'. והני מילי דשמע קל גברא במתא וקל איתתא בדברא [קול שאינו מצוי הוא - ובת-קול באה אליו, שם]; והוא דאמר הין הין, והוא דאמר לאו לאו [שנכפל ב' פעמים, שם]". [ו] ועיין מאמר רבי פנחס בן יאיר במסכת עבודה זרה (דף כ ע"ב), שם מנויין המדריגות שעל ידם אפשר לזכות למעלת רוח-הקודש. [וראה מה שכתב רבינו לקמן בפרשת שמות (ד"ה עוד יראה) אודות חוקפה הנצחי של כל השראת רוח-הקודש, אף כי נאמרה רק לשעתה. וז"ל: "ידוע שתורתינו הקדושה היא נצחיית וישנה בכל עת וזמן, מחמת כי רוח-הקודש הוא דבר שאין לה הפסק. והגם כי בעת שנאמר רוח-הקודש, הוא על ענין שהוא באותו זמן - אף על פי כן נתלבש באותו רוח-הקודש ענין נצחיי ואין-סוף", עיי"ש עוד]. [ז] וראה מה שהביא בנועם-אלימלך פרשת וישב (ד"ה או יאמר וישב - השני) מה ששמע "מפי אדומ"י הרב המגיד דק"ק ראוניני זלה"ה [היה רבינו המגיד ממעורטש זי"ע], והוא שאנו רואים שכעת אשר אנחנו בגלות המר יש בני אדם שזוכים לרוח-הקודש בקל יותר מבמי

ד

שם י. וכל רצונו של השי"ת הוא רק בשביל התגלות אלהותו בתחונות ועל ידי זה יתחזק האמונה, שעל ידי שהצדיק הדור עושה פעולה על ידי תפילתו הזכה^(ט) שעל ידה נתרפא החולה ונפקדה העקרה אשר היה מתפלל עליהם, עיי' נראה לעין הבני דורו התגלות אלהותו ששומע לתפילת הצדיק המעתיך אליו, ונשרש האמונה בלב כל אחד ואחד^(ט). גם הצדיק הדור צריך שלא לחשוב חס ושלום איזה דבר גשמי בהתפעלו איזה דברים הצריכים לבני אדם, רק כוונתו יהיה שיתגלה על ידו אלהותו

יתברך שמו ויתחזק האמונה^(י), כי זולת זה אינו נחשב לצדיק כלל. וכך הוא הדבר באם שהצדיק עושה איזה פעולה ומוציא מכח אל הפועל איזה דבר בתפילתו, הוא עצמו גם כן מתמיה תמיה גדולה על עצמו שהקב"ה שומע לתפילת נבזה ואינו הגון וכדאי^(י), כאשר הצדיקים חושבים תמיד על עצמם שהמה גרועים יותר מגרוע שבגרוע^(יא), וזאת להם לפלא אשר השי"ת שומע לתפילתם, ונתחזק האמונה גם כן אצל הצדיק בבחינה יתירה מקודם. כאשר שמעתי

ביאורים

חגיגה (דף ה ע"ב). (ד) ז"ל ההפלאה שם (כד"ה 'ובחידושי תורה' אות ז): "דהנה מצינו במשה רבינו ע"ה והנביאים אחריו שהיה להם עיניים לראות והיו נקראים 'רואים', כדכתיב (שמואל א' ט, ט): 'כי לנביא היום יקרא לְפָנַי הַרְאָה'; ואחר כך כשפסקה נבואה מישראל היו משתמשים בבת־קול, כמו שאמרנו חז"ל (מסכת מגילה דף לב ע"א) בפסוק 'ואזניך תשמענה דבר וגו'' [ראה המשך דברי הגמרא (בהערה ה)]; ואחר כך בדורות האחרונים לא זכו גם לשמיעת האוזן, וכשראו שהתורה מתמעט החירו משום 'עת לעשות לה' (תהלים קיט, קכו) לכתוב דברים שנאמרו בעל־פה כדאיִתא בגמרא (מסכת תמורה דף יד ע"ב). אם כן, ראוי לאדם לשום אל לבו שפלות דורותינו וכמה מעלות להם עלינו. וזהו שאמר (אבות שם): 'דע מה למעלה ממך', רצ"ל, הבט כמה מעלות למעלה ממך: 'עין רואה' – שהם הנביאים: 'ואוזן שומעת' – המשתמשים בבת־קול; ועתה ראה שיכל מעשיך, רצ"ל שהוא משום עת לעשות לה' שלא ישתכחו מעשה המצוות על מכוונם, והחירו להיות 'בספר נכתבים'... (ה) הגון וכדאי – הנה בדפוס הראשון וכן במאור־ישמש שבחומש רבי־פיניס הדפיסו: וכדאי [בצירוף הסימן לקיצור התיבה], ובדפוס ווארשא משנת תרל"ז השלימו התיבה והדפיסו: וכדאיִתא. כרם, 'וכדאיִתא' אינו מתיישב על הלשון שבהמשך, ויותר מסתבר רצ"ל: וכדאי, וקאי אדלעיל – 'ואינו הגון

הערות והשוואות

הנביאים... עיי"ש ביאורו בדרך משל. [ח] וראה במסקנת דברי רבינו לקמן בפרשת חוקת (ד"ה עוד על פסוקים – הראשון) שכאשר הצדיק פועל פעולה על ידי דיבור או מחשבה – ותפילה בכללה, הוא חידוש יותר גדול מאשר אם פעל על ידי מעשה, וממילא תחזוק האמונה יותר. וחלק מן הדברים מובא לעיל בפרשת ויצא (הערה כה) ובפרשת תולדות (הערה קסט). [ט] וז"ל התניא בשער היתוד והאמונה (פרק ה): "התגלות אלהות על ידי צדיקים ואותות ומופתים שבתורה". (ובחינה נוספת מעין זו כתב רבינו לקמן בפרשת ואתחנן (ד"ה ושמרתם ועשיתם), כי "אף לאיש נכרי אשר לא מבני ישראל, המבקש מהצדיק אשר תפילתו עושה רושם למעלה [כמבואר שם] "שיתפלל עבורו לפעול לו איזה דבר, והצדיק הלז רואה שיהיה על ידי זה קידוש השם, אזי יוכל גם כן לפעול לו תיכף בתפילתו, וכאשר הצדיק פועל לו ענינו אזי רואה בעין הערל שקרוב ה' לתפילתו של הצדיק לקבלו תיכף, ובוה נתעלו בני ישראל אף אצל הגויים, כי רואים בהוש שהקב"ה קרוב אצלם לשמוע בתפילתם". [י] ראה גם במאמר הבא. [יא] וכעין זה כתב רבינו לקמן בפרשת ויחי (ד"ה בסודם), וז"ל: "מדרך איש הישראלי שזוכה ליראה אמיתית ועובד את השי"ת באמת הגמור, זהו מוצא חסרונות תמיד אצל עצמו וקטן ושפל תמיד בעיני עצמו ומוצא תמיד עבירות שעשה – הגם שהם קלים כשערה, הם בעיניו כעובי הקורה וכו'". ושם (בהערה עה) הבאנו עוד מדבריו בזה בפרשת לך לך (ד"ה במדרש רבה). [וכעין זה כתב גם בפרשת קרח (ד"ה ויאמר ה' אל אהרן) בשם הרבי רבי אלימלך זי"ע כי "מדרך הצדיקים ההולכים בדרך האמת בעבודתו יתברך־שמו", שאף שעושים כל דבר לשם שמים, דואגים הם תמיד פן עושים הכל בשביל הנאת גופם לבקש גדולה לעצמם]. וראה גם מה שביאר התניא (פרק ל) בבחינה זו את מאמר רז"ל (אבות ד, ד): 'הוי שפל רוח בפני כל האדם'. גם בפרשת וישב (ד"ה ויוסף הורד) כתב רבינו ענין זה, והוסיף, שיש לצדיק הזה להיזהר לכל יפילו היצר ע"י

מאדמו"ר הרב הקדור זצוק"ל^(י) על פסוק ו כי אצל מכשפים בהיו ידי כשפיהם אין זא יודעים בטוב שבהיו כך וכך מוכרח הדבר לזולתם אשר אינם י הכישוף, ואז הפליאו ולא על הדבר הנפעל על ידי דבר הפועל – דומה טומאה לטהו הבדלות, מהיות מעע איזה דבר, אז הדבר הצדיק ששומע הק מוכרח. וזהו תנו לכב שיעשו דבר שאראה עליו, ואז אדע ו לתפילתכם – וזהו ח שגם לכם הוא לפ

ונחזור לענינינו. ע על צדיקי הדור ו להתחזק האמונה, גב דבר זה, ולא לכבוד ו רק לקרב לבם לה והבטחון בלבם, כי להיות מפורסם, כי

וכדאי". (ו) יפרסם שהפרסום יהיה צריך ויגש (ד"ה והיה בתבוא

זה לעצבות ואח"כ לעבי הצדיקים הללו בעצבות להבחין תיכף וכו' וצרין כמה שהבאנו שם (כהעו בספרו פרשת וארא (ד"ד פלאי הבורא למעשי הכי עושה לו נס בכל עת, א מפליא הדבר לחידוש גו

זה אינו
 ז איזה
 ז' דבר
 ז גדולה
 ז ואינו
 ז תמיד
 ז מגרוע
 ז השי"ת
 זן אצל
 ז שמעתי

זינו ע"ה
 זיא היום
 זל (מסכת
 ז בדורות
 זלים קיט,
 זשום אל
 זל, הבט
 זתה ראה
 זו להיות
 זדפיסו:
 זדאיתא.
 זינו הגון

פסוקים -
 ז אם פעל
 ז תולדות
 ז ומפתים
 ז אשר לא
 ז איזה דבר,
 ז פועל לו
 ז הגויים, כי
 ז בינו לקמן
 ז זה מוצא
 ז שעה, הם
 זן זה כתב
 זך האמת
 ז'פם לבקש
 ז בפני כל
 ז היצר ע"י

מאדמו"ר הרב הקדוש המנוח מו"ה אלימלך זצוק"ל (לוי) על פסוק תנו לכם מופת (שמות ז, ט), כי אצל מכשפים בהיות עושים איזה פעולה על ידי כשפיהם אין זאת להם לפלא, כי המה יודעים בטוב שבהיות עושים מעשי כשפיהם כך וכך מוכרח הדבר לבוא, אך הפליאה היא לזולתם אשר אינם יודעים האיך נעשה מעשי הכישוף, ואז הפליאה הוא על מעשי הכישוף ולא על הדבר הנפעל, כי הנפעל מוכרח להיות על ידי דבר הפועל - מעשי הכישוף. אבל אינו דומה טומאה לטהרה באלף אלפי אלפים הבדלות, מהיות מעשי הצדיק ותפלתו פועלים איזה דבר, אז הדבר ההוא גם כן לפלא בעיני הצדיק ששומע הקב"ה לתפלתו, כי אינו מוכרח. וזהו תנו לכם מופת, שאמר פרעה להם שיעשו דבר שאראה שאתם עצמיכם תתפלאו עליו, ואז אדע בוודאי שהשי"ת שומע לתפלתכם - וזהו תנו לכם מופת, אזי אראה שגם לכם הוא לפלא. ודברי פי חכם חן.

ונחזור לענינינו. שהשי"ת הופיע רוח קדשו על צדיקי הדור בשביל התגלות אלהותו להתחזק האמונה, גם כוונת הצדיק הוא בשביל דבר זה, ולא לכבוד עצמו הוא דורש לבני אדם, רק לקרב לבם להשי"ת להשתרש האמונה והבטחון בלבם, כי אין רצונו של הצדיק הוא להיות מפורסם, כי זאת הוא ביטול להצדיק

מתורה ותפילה מחמת טרדות בני אדם המטרידים אותו, כי יותר טוב לצדיק בהצנע לכת, אך הכוונה של הבורא ברוך הוא בהתפרסמותו להצדיק - להתגלות אלהותו, להתחזק האמונה והבטחון אליו ית"ש כנ"ל.

ובזה נבוא לביאור הפסוק. כי זאת המורא עלה על ראשו של יוסף, בהיות שהשר המשקים ישוב על כנו יפרסם את יוסף שעושה פלאות בתפלתו לפעול מעשי בני אדם הצריכים לטובתו, ויוסף היה ממאן להתפרסם - רק כשיצטרך לפרסומו על כל העולם ויתגלה אלהותו על כל העולם, כאשר באמת כך היה - לזאת אמר לו 'כי אם', שהוא כעין תנאי, שהתנה עמו שלא להזכירו לפני שום אדם, רק זכרתי 'אתך' דייקא, היינו הזכירה תהיה רק אתך במחשבתך ובלבבך ולא לזולתו. רק והזכרתי - אל 'פרעה', רצ"ל הזכירה תהיה בעת שהפרסום יהיה צריך שיע"ז יתגלה אלהותו ית"ש בכל העולם ויתחזק האמונה בכל העולם - אז 'והזכרתי', הוא כעין זכירה על דבר הנשכח משום אדם, כי עד כעת היה כעין שכחה אצל שר המשקים שלא הזכירו כלל.

וצדקו דברי המדרש הנ"ל: אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה יוסף, שכטח בהשי"ת ולא רצה להתפרסם על ידי שר המשקים. ועל ידי

ביאורים

וכדאי"ו. (ו) יפרסם - פשוט שכך צריך לומר. ובכל הדפוסים נרפס: (ז) אל 'פרעה'... בעת שהפרסום יהיה צריך שעל ידי זה יתגלה וכו' - ביאר 'פרעה' מלשון גילוי, וכמו שביאר גם בסוף פרשת ויגש (ד"ה והיה בתבואות, וראה בזה הקדוש המצויין שם בהערה קא), והוא על פי פירוש רש"י על הפסוק

הערות והשוואות

זה לעצבות ואח"כ לעבירה. וז"ל: "דרך היצר הרע. להצדיקים גדולים שאינו יכול לתפוס אותו להחטיאו וכו' - להביא הצדיקים הללו בעצבות ובמרה שחורה ח"ו וכו', ואז יוכל לתפוס ח"ו להכשילו באיזה דבר. אך הצדיק צריך זאת להבחין תיכף וכו' וצריך תיכף לצאת מגדר הלז וכו' רק להביא עצמו לתוך שמחה וינצל וכו'". עיי"ש באריכות, וכן במה שהבאנו שם (בהערות קב, קד) בשם הנועם-אלימלך והתניא. [יב] וכן שמע מפיו האוחז-ישראל, וכמו שכתב בספרו פרשת וארא (ד"ה ויאמר ה'), עיי"ש. וגם בנועם-אלימלך פרשת וארא (ד"ה כי ידבר אליכם) איתא חילוק זה שבין פלאי הבורא למעשי הכישוף [חוץ מהחילוק שבין המכשף לרואי הכישוף], וז"ל: "הנה האדם המלומד בניסים - שהשי"ת עושה לו נס בכל עת, אזי הוא תמיד חידוש ונפלא בעיניו; הגם שרואה שהשי"ת עושה לו תמיד ניסים, אעפ"כ הוא מפליא הדבר לחידוש גדול. אבל העושה דבר-חידוש פעם אחד ע"י כישוף וכדומה, אזי כפעם שנית אין חידוש בעיניו

שיהיה משוטט תמיד נ
(וגם זהו הפירוש וענ'
'ועשית' מלשון קונה
פסוק ואת הנפש אשו
והיבת 'חסד' מוסב ע'
הוא: ועשית חסד - ה'
נדי בפתרוני - עמדי ד'
במחשבתך להזכיר פי'
כי זאת כל עיקר מע'
אחר כך והזכרתי אל'
הזה - הוא ענין אחר
על כי אם וגו', רק פ'
שבטוח אני בהשי"ת
אבל אין מבוקשו ה'
יהיה המזכיר. ובוה'
הנ"ל אשרי הגבר אש'
אל רהבים וגו', כי ל'
המשקים, רק היה

וידבר פרעה אל יו'
שפת היאור

שבע פרות בריאות ב'
אחרות עולות אחר
מאוד ורקות בשר
הרקות והרעות וגו',
נודע כי באו אל קו'
בתחילה וגו', ויאמר
פרות הטובות שבע
השבע בארץ מפני
כבוד הוא מאוד (מא

"כי פרוע... כי פְרָעָה"
קנין, "לשון קונה וכוננ'
הבורא - עמדי, על יד'
את יוסף [לראות אם ד'
החלום] השיב לו על כ

מצויר לפניו דעת רבו ונ'

שאי אפשר לפעול זולתו ח"ו, אין כוונת הצדיק
לדבר זה כלל, רק עיקר מגמת הצדיק - שיעלה
על מחשבת המבקש פלאות הבורא יתברך-שמו
שהוא שומע לתפילת הצדיק, ותמיד שיזכור
הדבר שמתפעל לו יזכור תמיד פלאות הבורא
ברוך-הוא וישתוקק על ידי דבר זה לעבודת
השי"ת באמת. גם שמעתי מצדיקים עצה על
זה, שאדם יצייר במחשבתו צורת אותו
הצדיק^{ניח} שהפעיל לו מבוקשו ועל ידי זה יזכור
תמיד פלאות הבורא כנ"ל בהזכרתו הדבר-
טובה שהשפיע עליו.

וזוהו שאמר יוסף הצדיק לשר המשקים,
שרצה להביאו לאמונת אלהותו יתברך-שמו,
אמר לו כי אם זכרתי אתך, שאמר לו בלשון
תנאי, שבשכיל כך משפיע לו טוב בפתרון
החלום עליו לטובה (שתזכיר) [שתזכור] על ידי
זה פלאות הבורא, על כן אמר לו כי אם זכרתי
אתך, תיבת 'אתך' דייקא, שתזכור אותי תמיד
בלבך ומחשבתך שעל נְדִי השפיע עליך השי"ת
כל טוב, ועל ידי זה יבוא בו אמונת אלהות,

שאמר זכרתי והזכרתי - רצ"ל על ידי שהתנה
עמו כעין תנאי שלא לפרסמו רק להזכירו
במחשבתו כנ"ל - על ידי זה ניתוסף לו שתי
שנים, שאז הוצרך להתגלות ולפרסם אלהותו
ולתחזק אמונתו יתברך-שמו על כל העולם,
ואז נתפרסם בהזכרתו אל פרעה, והבן. ולשון
'ניתוסף' כך מורה - שלא היה עונש, רק על
ידי שתי שנים אלו ניתוסף לו, שנתפרסם על
ידו אלהותו יתברך-שמו על כל העולם, לכן לא
כתיב נשתאה. והבן.

עוד על מדרש הנ"ל אשרי הגבר וגו' (נלאשית
רנ"ה פט, ג), ונקדים גם כן הפסוק כי אם
זכרתי אתך וגו' (לעל מ, יד). דהנה כי בהיות
אדם צריך לאיזה ענין, הן בני חיי ומזוני או
שאר דברים, אזי הוא נוסע להצדיק הדור
שיפעול לו כתפילתו הדבר הצריך לו, והצדיק
עושה מבוקשו ומוציא מכח אל הפועל הדבר
שביקש ממנו^{ניח}. אך אין כוונת הצדיק בזה
הפעולה להראות דבריפלא שיפעול לו דבר-מה

הערות והשוואות

לכלום, מאחר שעשה בעצמו פעם אחד". ובהמשך הדברים מבואר עוד, שבמעשי ה"חרטומים לא היה שום חידוש...
כי ירעו שעושים על ידי שטותיהם". [יג] ועיין מה שכתב רבינו לקמן בפרשת חוקת (ד"ה או יאמר - השלישי), וז"ל:
"אמרו תז"ל בכבא בתרא (דף קטז ע"א): דרש רבי פנחס בר חמא, מי שיש לו צער או חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם
ויבקש רחמים עליו וכו'. וכוונתם, כי העיקר תולה ביד הצדיק לתקן כל הדברים שקלקל בהעוותו מדרך הישר ואז התגבר
הרע חלילה וכו', אז החכם ישיבנו לדרך הטובה ושב ורפא לו; גם החכם יבקש עליו רחמים" [ועיין בזה גם בנועם-אלימלך
פרשת אמור (ד"ה אלה)]. והביא שם רבינו בשם "הכותב" ז"ל (הנדפס בעין-יעקב) ביאור על הא דאמרו חז"ל "מרגלית
טובה היתה תלויה בצווארו של אברהם אבינו ע"ה, שכל החולה שרואה אותה מיד מתרפא" - מובא לעיל בפרשת וירא
(הערה יו). ועוד כתב שם, כי "כל שאר צרכי בני אדם - בני חיי ומזוני - כולם תלוין בתפילת הצדיק וכו'". והוסיף שם
רבינו, שעניני הצער כאים לאדם על ידי רוחות לא טובים המשוטטים ורוצים לידבק באדם הזה, והצדיק בתפילתו
מרחיקם מעליו "וחוננה מלאך ה' סביבו ובכל אשר יפנה יצליח". עיי"ש באריכות. [יד] ראה מה שכתב בתשובות
הרדב"ז ח"ג (סימן תעב) בענין ההתכוננות ברבו, וז"ל בהמשך הדברים: "עוד אמרו בספרי החכמה, כי בהיות האדם
מתכוין אל רבו ונותן אליו לבו, תתקשר נפשו בנפשו ויחול עליו מהשפע אשר עליו ויהיה לו נפש יתירה וכו'; וכל-שכן
אם הרב מתכוין וקרא זה אל זה להשפיע וזה לקבל" [מובא בבית-אהרן (ליקוטים, דף קמו טו ב-ג)]. עיי"ש עוד בפלאות
דבריו. וכה כתב החיד"א במדבר-קדמות (מערכת צוה): "כאשר יצייר האדם בדעתו צורה קדושה, הנה הצורה הקדושה
שידמה בדעתו ישרים שכלו, וז"ש רבי אבא פרשת משפטים (וזה"ק ח"כ דף קכג ע"ב בסוף הדיבור, עיי"ש בפירושי אוריית
ואורי-החמה) שהיתה צורת ר"ש מצויירת לפניו והיה משיג עי"ז השגה גדולה, וזהו סוד שאמרו רז"ל חייב אדם להקביל
פני רבו כרגל וכו' (ר"ה דף טו ע"ב), עיי"ש באורך - ממורי זקני הרב חסד-לאברהם [מעין השני] עין הקורא נהר לג...
וכן כתב רבינו האר"י זצ"ל, כי כאשר יתקשה בדבר-חורה יצויר צורת רבו וטוב לו להבין הענין". עכ"ל החיד"א. וכן
כתב באגרא-דפרקא (אות יג): "כאשר אינו מבין איזה ענין בתורה, או שהוא מסופק באיזה ענין הנרצה לעבודה אמיתית,
וכן כאשר רואה שמתגרין בו מצולות ים ההורין רדפין אבתריה - יצייר לפניו צורת רבו; והוא להיות הציור בדעת

וּאָרְץ: ג אֶל־יִתֵּן לַמוֹט רַגְלֶךָ אֶל־יָנוּם
 שׁוֹמְרֶךָ: ד הֵנָּה לְא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר
 יִשְׂרָאֵל: ה יִהְיֶה שׁוֹמְרֶךָ יִהְיֶה צִלְךָ עַל־יָד
 יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־יִכְפֹּה וַיְרַח
 בַּלַּיְלָה: ז יִהְיֶה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע יִשְׁמֹר
 אֶת־נַפְשֶׁךָ: ח יִהְיֶה יִשְׁמַר־צִאתְךָ וּבֹאֶךָ
 סִיְהָרָא בְּלַיְלָא: ז מִיְמְרָא דִּי יְנַמְרֵךְ מִכָּל בֵּישׁ יְנַמְרֵךְ יֵת נַפְשֶׁךָ: ח יְנַמְרֵךְ מִכָּל

יִשְׁמְרֶךָ שְׁמִיָּא וְאֶרְעָא:
 ג לֹא יִתֵּן לְאַתְמוֹטְטָא
 רַגְלֶךָ לֹא גַיִם נִמְרָךְ:
 ד הָא לֹא גַיִם וְלֹא יְדֻמְרָךְ
 נִמְרֵךְ יִשְׂרָאֵל: ה יְנַמְרֵךְ
 יְיִטְלַל עֲלֶךָ עַל סִמְר
 יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם כִּד שְׁלִיט
 שְׁמֵשׁ לֹא יִמְחֹךְ
 צִפְרִירֵי וְלֵילֵי כִּד שְׁלִיט
 ח יְנַמְרֵךְ מִכָּל

לְפָרְנִמְיָא וּמְעַלְךָ
 לְמַעַסְק פְּאוֹרִיתָא מִן
 הַשְּׁתָּא וְעַד עֲלָמָא:
 א שִׂירָא דְאַתְאִפֵּר עַל
 מְסוּקִין דְּתַהוּמָא תְּדִיתֵי
 בְּאַמְרִין לִי בֵּית מִן
 (ב) שְׁמַחְתִּי בְּאוֹמְרִים לִי. טו
 הַמִּקְדָּשׁ וְעַלְהָ לְרַגְלִי, וְאֲנִי שֹׁמֵר:

מצודת דוד

מצודת ציון

וגו': (ג) אף יתן למוט רגלך לחבירו דרך נחמה, הנה עזרה טובה היא כי לא יתן רגלך לנשיה ומעידה, ולא ינום שומרך, רוצה לומר לא יסיר השגחתו ממך: (ד) הנה לא ינום. כי הנה מעולם אינו מסיר השגחתו: (ה) ה' צלך. כמו הצל מגין מחום השמש, כן יגן על ימינך לעשות כה חיל: (ו) יומם. כיום לא יזיק לך חום השמש, ובלילה לא יזיק לך לחות הירח המביא תחלואים: (ח) צאתך. שלא תכשל בצאתך בדרך.

אבן עזרא

(ג) אף. כמו לא, וככה דרך נתיבה אל מות, בסודם אל תבא נפשי. המשורר יאמר לנפשו או לבני הגלות אם העזר מהשם לבדו לא תפחד, כי לא יתן למוט רגליך בלכתך ברחובות העיר או על החומה: ואף ינום שומרך. כי כל עיר שהיא במצור יש לה שומרי החומות בלילה: (ד) הנה, שומר. ישראל הוא יעקב אבינו, ושמרתיך בכל אשר תלך, והוא היה

רד"ק

אשא עיני, כי הוא יעזרנו ויקבצנו מן הגוים, כי הוא עושה שמים וארץ, והכל בידו לעשות מה שירצה: (ג) אף יתן למוט. אומר אחד לחבירו דרך נחמה טוב הוא ששמת בטחונך בה' יתברך שיהיה בעזרך כי כן יעשה, ואף על פי שהאריך הגלות לא יתן למוט רגלך: אף ינום שומרך. כי בהיות הגלות דומה לישן: (ד) ינום. התנומה פחותה מן השינה. וכל שכן שלא ישן כי הוא שומר ישראל בכל עת, אפילו בגלות שומר אותנו שלא יעשה עמנו כלה בגוים. כי לא

מדרשי חז"ל

(ד) הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל. "לא כצורנו צורם", עו"א עושים יראתם של כסף ושל זהב והם משמרים אותם שלא יגנבו, אבל אלהינו אינו כן אלא אנו ישנים בבתינו והוא משמר אותנו, ועו"א עבודת אלילים שלהם ישן והם משמרין אותנו. (ילמדנו).
 יוחנן כהן גדול ביטל את המעוררים. מאי מעוררים, אמר רחבה בכל יום ויום שהיו עומדים לויים על הדוכן ואומרים עורה למה תישן ה', וכי יש שינה לפני המקום והלא כבר נאמר הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, אלא

מצודת ציון

שינה מועטת וקלו

ה' בזמן הרגל: (ב) עומדות. מרז

(א) שיר המעלות, שמחתי בו משה כי זה השיר אמרו דוד ע בבית השם בעת שיכנה הבית. כי זה בעבור הבית שהקים ל אומרים על הבית השלישי

מהגלות תצא כשלוש, ובבואך לא וישמרך מעתה ועד עולם: (א) ש המעלות שלא נזכר בהם לדוד, האחרים ולא נזכרו שמות המחברי לדוד חברים דוד. והמזמור הזה

מבחון, מדת הקב"ה אינו כן עבדיו משמרן מבחון שנאמר: ה' שומרך (מנחות לג:).

(א) שיר המעלות לדוד שמחתי בו נלך. אין דוד שאין בו ליצנין כן פרזי הדוד עושין, היו הולכין אז אומרים לו דוד דוד אימתי יבנה בית ה' נלך, והיה דוד אומר אע"י יבא עלי אם לא הייתי שמח ברב באומרים לי בית ה' נלך. אמר רבי יהושע בן לוי: מאי

(א"ה) השמחה בעליה לירושלן (ר"ט) השלום בירושלם ובין ה.

ומעתה יחצא לך מה שציארו בנוסח ההודאה 'הדליקו נרות'. על פי אשר רמזנו לך לעיל מה ששלח יואב מקועה 'ויקח משם אשה חכמה' [דייקא, ולא איש חכם], והוא דבר נפלא. דהנה יואב רצה אז לפייס את המלך דוד תמיך שהוא מרכבה למדת מלכות תמיד, והנה מדת מלכות היא בחינת נוקבא תמיך, וכשנתמלאת ח"ו בדינים, כשנמשך לה סוד השמן, חכמה, מתמתקים הדינים תמיך, הנה על פי סגולה זו עשה יואב כשרצה לפייס את המלך, שלח למקום השמן 'ויקח משם אשה חכמה' דייקא, הוא סוד המשכת השמן [חכמה] אל המנורה [מלכות], ועל ידי זה נמתקים הדינים של המלכות. והנה ככאן כשטיהרו בית המקדש ורצה הש"י להודיע ולצער להם שכבר נמתקו דיני המלכות, אזי הזמין להם עבודה הראשונה הדלקת המנורה בשמן הטהור, אזי ידעו כי כבר נמתקו המלכות כסגולת יואב צפיוס למלך. וזהו שפרט צהודאה

ואחר כך צאו בניך וכו' והדליקו נרות וכו', והצן.

ומעתה יתורן לך גם צוה קושיית הפוסקים, הקשו מה היה הנס ציוס הראשון תמיך. ועל פי הדברים הנ"ל הנה עיקר הנס ציוס הראשון מה שהזמין להם הש"י שמן טהור לעבודה הראשונה כדאי לצער להם שנמתקו הדינים. וזהו שאומרים צהודאה 'ואחר כן צאו בניך וכו' והדליקו נרות וכו' וקצבו שמונת ימי וכו', 'שמונת' דייקא, כי רוב תודות לו ית"ש גם ציוס הראשון שנחששו צהמתקת הדינים צאור פני מלך חיים.

צא ויתבאר לך עוד [והוא מעין הנ"ל], על פי מה שפירשתי צפוסק 'הנה לא ינוס ולא יישן שומר ישראל' (מהלים קמ"א, ד), הנה הגם שהענין הוא לצער את האוזן להורות שהש"י אינו מסיר השגחת שמירתו מישראל אפילו כרגע, עם כל זה יש להתבונן,

מסכתות, ולאו להגביר חכמות החלוניות, 'לא כאל"ה תמיך' חלק יעקב' (ינמי י טו), 'ליהודים הייתה אורה' (אספר מ טו) - 'ו' תורה תמיך' (מגילה ע, ב).

יודעי בינה

ומה שדקדק רבינו לומר 'המפורשת', כי לכאורה תקשה מדוע עשו זכר בל"ו הנרות רק לל"ו מסכתות הש"ס מתלמוד בבלי, הלא שישים מסכתות המה וכולם בכלל תורה שבעל פה. לזה אמר רבינו דעיקר בחינת תורה שבע"פ הן אלו המפורשות בפירוש שהן מסכתות הש"ס.

תמו. כמבואר שם, שדוד כעס על אבשלום על שהמית את אמנון בנו, ורצה יואב לפייסו, לכן שלח אליו אשה חכמה מהעיר תקוע שייפייס את דוד לבל יהרוג את אבשלום, ומעשיו אכן הועילו ונתפייס דוד.

תמו. כמבואר בפרדס רמונים (שער כ"ג פ"ד), הובא לשונו לעיל אות יב, עיי"ש. (וע"ע מאמרי חודש אדר מאמר ו אות טו).

תמו. כמבואר בעץ חיים (שער ה ענף א): 'וספירה עשירית שהיא מלכות היא פרצוף א' מ"י ספירות, ונקרא נוקבא דזעיר אנפין".

תמו. כי החכמה היא מסטרא דימינא שהיא מדת החדר המתקת הגבורות (ע"י זוה"ק ח"א רלט, א).

תמו. היא הקושיא המפורסמת דמתאמרא משמיה דהב"י (אוי"ת סי' תר"ע), וכבר קדמוהו המאירי (שבת כא, ב) והאור זרוע (הלי' תנוכה סי' שכא).

תמו. 'אלה' בגימטריא ל"ו, כלומר אין חלק ליעקב באלו הל"ו קלפים.

תמו. ר"ל, חלקנו וגורלינו המה הל"ו מסכתות הרמוזים בראשי תיבות ליהודים הייתה אורה העולים ל"ו.

דהנה תנומה ו ושינה הוא שיג ינוס' מכל שכן והנראה, דה דמ דקרי ליה ועני היכא דקרי ליה ולא עני. והנה צעולם הנה צ קוראים להש' צמלחמות עי (יהושע ו, י יתנב), 'וענהו ה"ו' הוצרה ח"ו הוא נדמה ח"ו ההשגחה, אבל הדבר לשינה כיון דקרי ליה 'הנה לא ינוס לך [גם צומן

תג. ר"ל, כיון ש שוב לא היה לו שאינו ישן. תנא. שם: "הי ולא נים תיר ול לאהודורי סברא ואינו ישן ער ו שכשקוראים לו שצריך לעיין ב אבל כשמזכריו תנב. שם ב"י: אשר עם בית לאמר עלו ורג את העי, וישוב העם כאלפים א

מורה"ר צבי אלימלך שפירא זצ"ל
מאתו. חדשי. כסלו טבת
מכון יודעי בינה

דהנה תנומה הוא נים ולא נים (מעניית יב, א) ושינה הוא שינת קבע, וכיון שאמר 'הנה לא ינוס' מכל שכן שינה דלא תי.

והנראה, דהנה אמרו בגמרא (סו) 'היכי דמי מתנמנס, נים ולא נים וכו' דקרי ליה ועני' תנא. הן רואה תנומה מיקרי היכא דקרי ליה ועני ושינה היכא דקרי ליה ולא עני. והנה צעת שהיתה הנצואה מזויה בעולם הנה צעת הלחן ח"ו היו הנציאים קוראים להש"י והוא יענס, כמו יהושע במלחמות עי ענהו הש"י 'קוס לך' וכו' (יהושע ז, יח), וכן שמואל במלחמות פלשתים 'יענהו ה' (שמואל א, ט ט"ג), אם כן צעת הצרה ח"ו הוא כדמיון תנומה כביכול, שהיה נדמה ח"ו כהסתר פנים, ח"ו הסתר ההשגחה, אבל כיון דקרי ליה ועני לא יכונה הדבר לשינה גם צעת הזעם רק לתנומה, כיון דקרי ליה ועני. על זה אמר נעים ומירוח, 'הנה לא ינוס', גם צעת הזעם שהיה נדמה לך [גם בזמן הנצואה על כל פנים] כדמיון

תנומה חלילה, 'הנה לא ינוס', שגם צעת הזעם לא הוסר ההשגחה מעל ישראל כרגע ומניין מן המרכיבים לשומרים ולהצילים. זאת ועוד אחרת רבו יתירה, גם צעת שנסתם כל חזון ואין נצואה לישראל, הנה הגם שצבל צרה הוא ית"ש מצילנו מכף כל אויבינו הקמים עלינו עם כל זה מיקרי שינה, דקרי ליה ולא עני ח"ו, כיון שאין מענה צפי נציא משולח מן הש"י לומר לנו 'כה אמר ה'' וכו', א"כ יתמשל הדבר לשינה ח"ו צעת הזעם. לזה אמר 'ולא יישן', שגם בהעדר הנצואה שידומה הדבר לבחינת שינה אין הדבר כן, שגם צעת הזעם לא מסיר השגחתו מאתנו לרחמנו בכל עידן ועידנים.

וזזה בא ברמז דברי חז"ל בנר דחנוכה (שם כא, ג) 'כשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמיים'. לא אמרו 'נטמאו' [שלא במכוון] רק 'טמאו' בכוונה, ומאין ולאין ישאר פך אחד מונח בחותמו של כהן גדול, על כרחך יד ה' עשתה זאת להסמיר מהם הפך הזה

יודעי בינה

תנ. ר"ל, כיון שאמר 'לא ינוס' שהוא תנומה קלה, שוב לא היה לו לומר 'ולא יישן', דאם אינו גם כ"ש שאינו ישן.

תנא. שם: 'היכי דמי נתנמנס, אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר, כגון דקרי ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדברו ליה מדבר'. [פירוש, ישן ואינו ישן ער ואינו ער, והיינו שתנומתו קלה כ"כ שכשקוראים לו הוא עונה ואם צריך ממנו דבר שצריך לעיין בו אינו יודע לומר בעוד שמתנמנס, אבל כשמזכירים לו הטעם הוא מיד נזכר].

תנב. שם ב-י: 'וישלח יהושע אנשים מיריחו העי אשר עם בית און מקדם לבית אל ויאמר אליהם לאמר עלו ורגלו את הארץ ויעלו האנשים וירגלו את העי, וישוכו אל יהושע ויאמרו אליו אל יעל כל העם כאלפים איש או כשלשת אלפים איש יעלו ויכו

את העי אל תיגע שמה את כל העם כי מעט המה, ויעלו מן העם שמה כשלשת אלפים איש וינוסו לפני אנשי העי, ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש וירדפום לפני השער עד השברים ויכוס במורד וימס לבב העם ויהי למים, ויקרע יהושע שמלותיו ויפול על פניו ארצה לפני ארון ה' עד הערב הוא וזקני ישראל ויעלו עפר על ראשם וכו', ויאמר ה' אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך".

תנג. שם ו-ט: 'וישמעו פלשתים כי התקבצו בני ישראל המצפתה ויעלו סרני פלשתים אל ישראל וישמעו בני ישראל ויראו מפני פלשתים, ויאמרו בני ישראל אל שמואל אל תחרש ממנו מזעוק אל ה' אלהינו ויושיענו מיד פלשתים וכו', ויוצק שמואל אל ה' בעד ישראל ויענהו ה'".

תנד. פירוש מעלה.

כדי שיהיה לנס. הנך רואה שגם צעת הזעם שניתן רשות להיונים ליכנס להיכל והיתה עת זרה הנה באותו הפעם השגיח הש"י לחננו והשאיר הפך לגאולה ולנס. והנה בזמן ההוא כבר היה צחינת שינה כי כבר נסתמה הנבואה^{תה}, הנך רואה אשר לא יישן שומר ישראל וכנ"ל.

נפלא שגם צעת הזעם יהיה מנפה הש"י לזמן החמלה וכמו שכתבתי לעיל, על כן אקבעו שמונת ימי חנוכה, כי גם יום הראשון צנס עומד ויותר נפלא וכמו שכתבתי לעיל. ל

צב - הל"ה והודא"ה תנ"י בחצרות קדשך. הדברים תמוהים, וכי צחלר היתה המורה עומדת הרי צהיכל היתה. וילדק הדבר על פי האמור צוהר פרשת לך (מ"א ז', צ) בפסוק 'אשרי תבחר ותקרב ישכון תלריך' [נה"י - נלת, הוד, יסוד] נשבעה בטוב ציתך [מג"ת - חסד, גבורה, תפארת] קדוש היכלך' [חצ"ד - חכמה, צינה, דעת] (מהלים סה, ה) עיין שם תנ"י. וכחצ מרן האר"י ז"ל (פרע"ח שער ר"ח חנוכה ופורים פ"ד) צכוונת נר מלוא, יחוד הוי"ה אלהי"ה הוא בחצ"ד, הוי"ה אלהי"ם הוא בחג"ת, הוי"ה אלהי"ם צנה"י, כל הג' יחודים הג"ל צגימטריא נ"ר תנ"י. וכחצ עוד מרן (שם) דשצת ויוס טוב יש עליה לשכינה למקומות עליונים חג"ת חצ"ד, מה שאין כן צנר חנוכה נשארת צמקומה צנה"י אשר שם יחוד הוי"ה אלהי"ם ומאירין לה ממקום הקודש העליון מחג"ת

ובזה נמלא ג"כ טוב טעם להנס של יום הראשון, כי הוא הנס המופלג יותר מאינך יומי, כי הנס דאינך יומי כבר היה צעם הרלון, משא"כ מה שהסתיר הש"י הפך הזה להשאירו לנס זה היה צעת הזעם, הצן הדבר אשר זה יורה על השגחה המופלגת אשר גם צעת הזעם יחכה ה' לחננו ולהושיענו. וזה מוצן צנוסת ההודאה ואחר כך צאו צניך וכו' וטוהרו את מקדשך והדליקו נרות וכו', הנה לא הזכירו הנס דנרות שהדליקו מהפך ח' ימים, רק סתם 'והדליקו נרות וכו'. אצל הכוונה אומרו 'וטוהרו את מקדשך', כי לא היה דבר צצית המקדש שלא הוצרך לטהרה, כי היונים טמאו הכל צכוונה כנ"ל, ואף על פי כן 'והדליקו נרות' מהשארית הפך. זה נס יותר

ומצ"ד נטש למקומה נר חנוכה תסא, ועל ולא הנחה תסב (שצת סימן מרעה סעיף א), ו' והדליקו נרות צג דייקא, צנה"י תסג, ממקום הקודש.

תנ"י. חב"ד חג"ת נק אשר כלל קומת האדנ המחשבה הוא סוד צ מוצא הדיבור [היינו [נהם הנקראים זרועו בבחינת נה"י, [נהם הנ וחב"ד חג"ת המה למו עליון. [משא"כ נה"י רומז על גמר כלי המ ה; מאמרי חודש סיון א, תס. גם זה נחבאר לצ עי"ש.

תסא. וכמו שכתב הדר רבינו ירוחם, שיש להו ממקומן עד שיושלם החולקים על זה, עי' פ"ר סימן רסג סק"ג עי"ש. הדעות דהיכא שהדלי לחוץ בתוך זמן שיע שריע שם סימן תרע"ה ס" רבינו.

תסב. להורות שאין ממשיכין עליו אור בפרע"ח שם: 'ודע כי החמה וכו' ואז אנו מן לה למעלה וכו', לב ההנחה, כי אין אנו מן שאנו ממשיכין לה או היינו ההדלקה".

תסג. המכונים 'חצרו בשם הזוה"ק.

תסד. שם: 'מאי מברך

יודעי בינה

לא כתיב, דאי כתיב הכי הוה משמע דחכמה בית אקרי, אלא כתיב 'בחכמה יבנה בית' וכו', 'קדוש היכלך' לבתר, דא הוא שלימו דכולא, דהכי תנינן מהו היכל, כלומר ה"י ב"ל האי והאי, וכולא אשתלים כתדא. ומבאר רבינו ד"שכון חצריך" היינו נצת הוד יסוד, 'בטוב ביתך' היינו חסד גבורה תפארת, 'קדוש היכלך' היינו חכמה בינה דעת. (וע"ע במאמרי השבתות מאמר ה אות א), [ברם במקדש מלך שם פירש דברי הזוה"ק בענין אחר עי"ש].

תגה. הובא לשונו לעיל מאמר ג אות א בהערות עי"ש.

תגה. כמבואר במגילה יד, א וביומא כא, ב (עי' רש"י שם), הובאו לשונם לעיל מאמר ב אות ח בהערות עי"ש.

תנו. ר"ל אות צב שהוא כמנין הלל והודאה.

תנז. שם: 'פתח תד ואמר 'אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך' וגו', בקדמייתא 'חצריך', לבחר 'ביתך', ולבחר 'היכלך', דא פנימאה מן דא ודא לעילא מן דא, 'ישכון חצריך' בקדמייתא, כמה דאת אמר (ישעי' ה, ג) 'זהיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו', 'נשבעה בטוב ביתך' לבחר, כמה דאת אמר (משלי כד, ג) 'בחכמה יבנה בית', 'החכמה יבנה בית'

לי תרומה מאת כל אומיות מלכות, להורות שעי"ז יתאחדו כל המדות הקדושים עם מדת מלכות. ושפיר הציאו מו"ל הפסוק לך ה' הגדולה כו', כי שם מצוהר כל השבעה כוחות הנ"ל, עד לך ה' הממלכה, וכדי שלא יקשה מה שמקדים הכתוב כאן תרומת זהב לכסף, לכך מסיים בפסוק לי הכסף ולי הזהב כו', [כ"י] אללו ית"ש היא תחילת כסף, ואח"כ זהב כנ"ל, אבל מה שחקרו מאתם, נריך להיות תחילה בחינת זהב ואח"כ כסף. ומה שחושב הכתוב כאן י"ג דברים השייכים למלאכת המשכן, הם כנגד י"ג מדה"ר, להורות שאם נקיים התרומה הנ"ל, ונדצק צמדות הקדושים, אז ימשך עלינו כל הטובות והחסדים מי"ג מדה"ר, ונזכה לגאולה שלימה צ"ב אמן.

שמנינו בגמרא (פרוכי ה, ג) למה לא נכתב נו"ן צתלה לדוד, לפי שנאמר נפלה לא תוסף כו' (עמוס ה, ג), ועכ"ז חזר דוד וסמכה צרוה"ק, ואמר סומך ה' לכל הנופלים כו' (תהלים קמה, יז). ולכאורה תמוה וכי צציל מקום אחד שמנינו שהנון מתחיל צדצר רע ח"ו יחסר נו"ן צתלה לדוד, הלא מנינו כמה וכמה פסוקים המדברים בטובתם של ישראל, ומתחילים ג"כ בנון. ועוד להצין ענין הסמיכה צאות סמ"ך.

→ וי"ט כי מצוהר צספרים שלכך צרה הקצ"ה כל העולמות בגדר העיגול, כגון השמים והארץ וגלגל חמה ומזלות הכל צעיגולים, ולא בגדר המרובע, כדי להורות לצני אדם שהצורה ית"ש הוא ממלא כל עלמין וסוצצ"ו, והוא צמוך כל עלמין, ולית אחר פנוי מניה"ו, כמו דצר העגול יש צו השמות מן מרכז האמלעי לכל הקלוות, שאין שום נד רחוק יותר מחצירו, כך השגחתו ימצרך הוא שוה לכל הנצראים, כמ"ש קרוצ ה' לכל קוראיו כו' (תהלים קמה, יח), אבל דצר המרובע צלמי אפשר שיהיו כל הצלדים שוים, שהזויות הם רחוקים יותר משאר קלוות הצלדים"ו. ועי"ז מרמו צצת עין, שהוא ג"כ עגול,

← ועשו ארון עצי שמים. ידוע כי המשכן וכליו רומזים על דברים קדושים עליונים, וצוה"ק שהארון היה מרמו על עינא פקיהא, וצ' כרוצים הם תרי עפעפי עינא"ו. והנה הגם כי הצברים עתיקין, עכ"ז יש לנו לדעת למה הארון מרמו על בחינת עין. ונראה ע"פ מה

חומר בקודש

רימונים שער כג פכ"א: והטעם שהמלכות נקרא שכינה, מפני שמשכנת בעולם התחתון כל האצילות העליון. א. תיקו"ז יח, ב: כתיב פתח לי שערי צדק אבא במ אודה י"ק, פתחו לי דא אינון תרין עפעפי עינא, דאינון פתחין וסגרין, ועלייהו אתמר והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה, (כרובים) אלין תרין כרובי עינא, פורשי כנפים עפעפי עינא. ב. זוח"ק ח"ג רכה, א: איהו סובב על כל עלמין, ולית סובב לון לכל סטרא עילא ותתא ולארבע סטרין בר מניה, ולית מאן דנפיק מרשותיה לבר, איהו ממלא כל עלמין, ולית אחרא ממלא לון. ג. תיקו"ז קכב, ב. ד. ראה אור החיים בראשית ב, א.

יח, צא
ג, אהל
כי כל
י הזהב
נ שזהב
גצורה,
f מזל
הוא,
ית"ש
מדת
לעלות
למדת
יראה
אשר
ספ.
הכל
אשר
כדי
וכינו,
כלים,
זוכם,
זליכו
יקחו
זורים
ז, אז
קדש
רז"ש
ת"ת,
רשת
חסד
זח"כ
זרדס

מובאו נבתי צבי גורוויץ מראפ"ץ צמ
מכון הצרפתין .א.א.צ.ו.ז

וחוט ירוק מקיף אותו, שהוא מרמז על אחדותו ית"ש, להודיע כי עיני ה' משוטטות בכל"ה, ואין כל דבר נעלם מהשגחתו ית"ש. ומה שזכר עפפי עינא לכסות את העין לפעמים, הם מרמזים ג"כ על עפפי עין העליונים, שלפעמים מכוסים כדי להעלים עין מסוררים, והם עשויים בחזי עיגול כמו נו"ן כפופה, ומה הטעם הנו"ן מרמז על נפילה והסתרה מהשגחתו ית"ש. אבל אות סמ"ך שהוא צעיגול, כמו עיגול צבת עין, הוא מרמז על קיום עולם והעמדתו ע"י השגחתו ית"ש, כמ"ש עיני ה' אל זדיקים (תהלים לה, טו).

והנה [הארון] ששם השכינה שורה, ומשם יוצא השגחתו ית"ש לכל העולם, [מרמז על] צבת עין, ולכן נכתב צבתה"ק הפסוק ויהי צנפוע הארון (מדבר י, לה) צין שני נוני"ן הפוכים, מורה על עפפי עינא, וציניהם שורה צבת עין. ושפיר אחז"ל שהגון שהוא דמיון עפפי עין לכסות העין, הוא מרמז על הנפילה ח"ו. אבל דוד סמכה צרוה"ק שאמר סומך ה' כו', כנ"ל שלכן נקרא האות העגול סמ"ך, לפי שעי"י השגחתו ית"ש על הברואים צוה, וזה הוא סומך לכל הנופלים כנ"ל.

L

פרשת תצוה

ואתה תצוה [כו']. כמו צוהר (מ"ג רמז, ה) על שאמר משה מחני נא מספרך כו', לא נזכר כלל בפרשה תצוה". כי על שמר נפשו על ישראל, ומשה היה

חומר בקודש

סה. ע"פ זכריה ד, י. א. זה הלשון שם: מאן לן רב משה, דאמר (שמוח לב, לב) ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, ואמר לצורך, ואף על גב דקודשא בריך הוא עביד רעותיה, עם כל דא לא אשתויב מעונשא, והא אתמר, דלא אדכר בפרשת ואתה תצוה, ואתמחי מתמן, והא אוקמוה. ב. ראה לקוטי תורה (להארי"ל) פרשת תשא ד"ה ועתה, דע שמושה היה בחינת אדה"ר וכמו שאדה"ר היה הכולל כל הנשמות בעולם כן משה שקול ככל ישראל וכו'. ג. שהש"ר א, ג. תנחומא פקודי סימן ט. זוה"ק ח"ג רטז, א. ד. ראה שלה"ק תולדות אדם בית חכמה אות לא: וקבלנו כי ששים רבוא אותיות התורה כנגד ששים רבוא נשמות ישראל, אשר נשמת משה רבינו עליו השלום כולל כל נשמות ישראל, כמו שאמרו (מכילתא יתרו א, א), משה שקול נגד כל ישראל, ועל זה רמזו רבוהינו זכרונם לברכה, אשה אחת ילדה ששים רבוא

ואתה תצוה, תמחני
לא נזכר בפרשה הה
ונכלל את

ואתה תצוה או
שמן זית

לא אמר אתה תצו
לכאורה מיותר, שה
אח"כ כתיב ואתה
אח"כ כו' ג"כ יש
אתה צלא ו', ועו
צכתוב זה. ואת"כ כ
יעשו חושן ואפוד
מלנפת ואצנט, קשה
שהוא ג"כ בכלל ה
נתעוררו המפורשים
רבינו ע"ה

ונראה הענין
המכסים

המלוצש ונתכסה
הלצושים הקרוצים
היותר חשופים, ולו
המלצושים גם לאו
והחילונים הם גרו
וכדי שלא יתקלל
ח

בכרס אחד. ה. ראה
הנשמה שהוא בפנים,
הם קליפות וחיצוניות
ישראל (שופטים ה, ט), כו
לבוש פני